

Gemeentelijk monument Terrein huis Nieuw Klingelenburg

Haarstraat nabij nr 14, Tuil, West Betuwe

Monumentnummer: Tuil 08-02

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
HTN05 M 559 t/m 562

Datum van aanwijzing
18 augustus 1998

Datering
14^e eeuw

Object
Terrein huis Nieuwe Klingelenburg; terrein met
fundatieresten

Beschrijving
Terrein met toegangshek en gracht van het voormalige
Huis Tuil of Nieuw Klingelenburg aan de Haarstraat te
Tuil.

Toegangshek, gracht en terrein van het verdwenen
middeleeuwse kasteel Tuil of Nieuw Klingelenburg, dat in
het begin van de 14e eeuw voor het eerst wordt vermeld.
Het werd in de eerste helft van de 18e eeuw afgebroken.
De voormalige slotgracht is nog duidelijk zichtbaar; het voormalige kasteelterrein is thans begroeid met een
sterk verwilderde boomgaard.

Toegangspoort bestaande uit openslaande smeedijzeren hekwerk, gedecoreerd met 'ezelsrug' en goudkleurig
beschilderde bladmotieven aan boven- en onderzijde. Aan weerszijden niet oorspronkelijke, in baksteen
opgetrokken vierkante pijlers waarop niet authentieke, als diamantkoppen vormgegeven beëindiging. Op de
pijlers de opschriften "Nieuw" en "Klingelenberg" (kasteel Neerijnen is het eigenlijke Klingelenburg).

Aanvullende informatie

In 2015 heeft op het terrein een grondradar onderzoek plaatsgevonden. Hierbij zouden mogelijke
funderingsresten zijn vastgesteld (bijlage bij het bestemmingsplan Kern Tuil, herziening Haarstraat 8
(NL.IMRO.0304.BPTuilHaarstraat8-1701).

Graaf Reinald Alliantie

Gelders Archief (<https://www.geldersarchief.nl>)

Gemeentelijk monument Terrein huis Nieuw Klingelenburg

Haarstraat nabij nr 14, Tuil, West Betuwe

Monumentnummer: Tuil 08-02

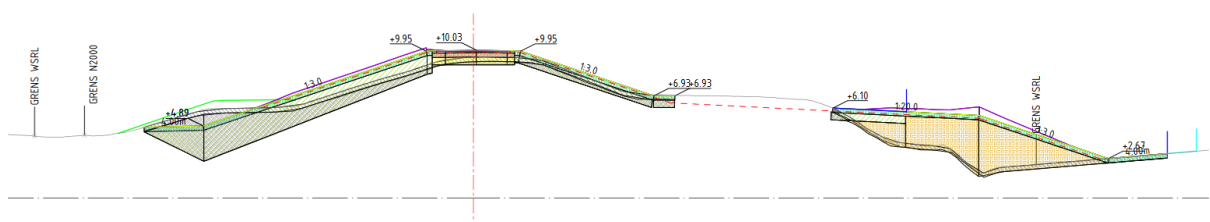
Definitief ontwerp Projectplan Waterwet

Ingreep

De dijk wordt binnenwaarts versterkt. De bestaande watergang ligt ter hoogte van de nieuwe binnenberm. Daarom moet de watergang worden gedempt. Om een raakvlak met het monument zoveel mogelijk te voorkomen, wordt geen nieuwe watergang gegraven. De pipingmaatregelen moeten nog nader uitgewerkt worden.

Profiel ter hoogte van dijkpaal TG215

Effectbeoordeling

De exacte begrenzing van het kasteelterrein is niet bekend. De gemeente West Betuwe heeft op 30 september 2019 per mail laten weten dat de bescherming van het terrein Huis Nieuw Klingelenburg de kadastrale percelen 559, 560, 561 en 562 betreft. Dat is feitelijk het hele lichtgroene gebied op de afbeelding hierboven, met een oppervlakte van bijna 2 hectare. De omvang van het daadwerkelijke kasteelterrein is naar verwachting kleiner.

Het ruimtebeslag van de nieuwe dijk blijft buiten de omgrachting van het kasteelterrein. Omdat er geen nieuwe watergang meer wordt gegraven, wordt de herkenbaarheid van het omgrachte terrein niet verder

Gemeentelijk monument Terrein huis Nieuw Klingelenburg

Haarstraat nabij nr 14, Tuil, West Betuwe

Monumentnummer: Tuil 08-02

aangetast, en wordt het effect op de landschappelijke waarde van het omgrachte kasteelterrein als neutraal beoordeeld.

Bij het archeologisch booronderzoek langs de dijk zijn ter hoogte van de als monument beschermde percelen archeologische indicatoren aangetroffen in de vorm van aardewerk en fosfaatvlekken op een diepte van 110 cm beneden maaiveld. Het aardewerk kan gedateerd worden in de 16e of 17e eeuw. Op basis van de boringen is vastgesteld dat de geroerde bovengrond een dikte heeft van 40 tot 200 cm. De maaiveldophoging in het kader van de aan te leggen binnenberm is het grootst ter hoogte van de te dempen watergang, buiten de als monument beschermde kadastrale percelen. De overlap van de te realiseren binnenberm met de betreffende percelen bedraagt tussen de 2 en 5 meter. Het maaiveld wordt hier minder dan een meter verhoogd. Het effect van de maaiveldverhoging op de archeologische resten wordt daarom als neutraal beoordeeld.

Om piping tegen te gaan is in de gracht rond het kasteelterrein Nieuw Klingelenburg bij hoogwater een minimaal waterpeil van 2,6 meter boven NAP (0,5 meter beneden maaiveld) nodig. Om dat te bewerkstelligen wordt een stuwkje of een vaste drempel aangebracht in het smalle gedeelte van de gracht, vóór de aansluiting op de watergang langs de Haarstraat. Wanneer blijkt dat de waterbodem in het smalle gedeelte van de gracht hoger is dan 2,6 meter boven NAP, is de aanleg van een drempel of stuw niet nodig. Dit moet nog worden ingemeten.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Wat is de hoogte van de waterbodem?
- Wat is het huidige waterpeil in de gracht?
- Wat is de impact van een stuw op de landschappelijke waarde van het omgrachte kasteelterrein?
- Wat is impact van de aanleg van een stuw of vaste drempel op de integriteit van de archeologische resten van het kasteelterrein? Mitigerende maatregelen?
- Bij bodemroerende ingrepen dieper dan 40 cm beneden maaiveld is mogelijk nader archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Gemeentelijk monument Grenspaal Haaften / Tuil

Hertog Karelweg / Waalbandijk, Haaften, West Betuwe
Monumentnummer: Haaften 02-06

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
HTN05 L 683

Datum van aanwijzing
18 augustus 1998

Datering
1890-1900

Object
Grenspaal Haaften / Tuil

Graaf Reinald Alliantie

Opmerking
De bescherming van de ondergrond beperkt zich tot de directe omgeving rond de paal (.a. 1 m2).

Beschrijving
Grenspaal Haaften – Tuil hoek Hertog Karelweg met de Waalbandijk (oost) te Haaften.

In de binnenberm van de Waalbandijk, op de vroegere grens tussen Haaften en Tuil, gesitueerde grenspaal met opschrift "Haaften", waaronder een ijzeren pen. Vermoedelijk 19^e-eeuwse betonnen paal van circa 30 bij 20 cm en circa een meter hoogte, met afgeschuinde hoeken en met halfbolvormige beëindiging.

Motivatie
Fraaie vermoedelijk begin 19^e-eeuwse grenspaal. Van belang vanwege de zeldzaamheidswaarde en de betekenis voor de plaatselijke geschiedenis.

Gemeentelijk monument Grenspaal Haaften / Tuil

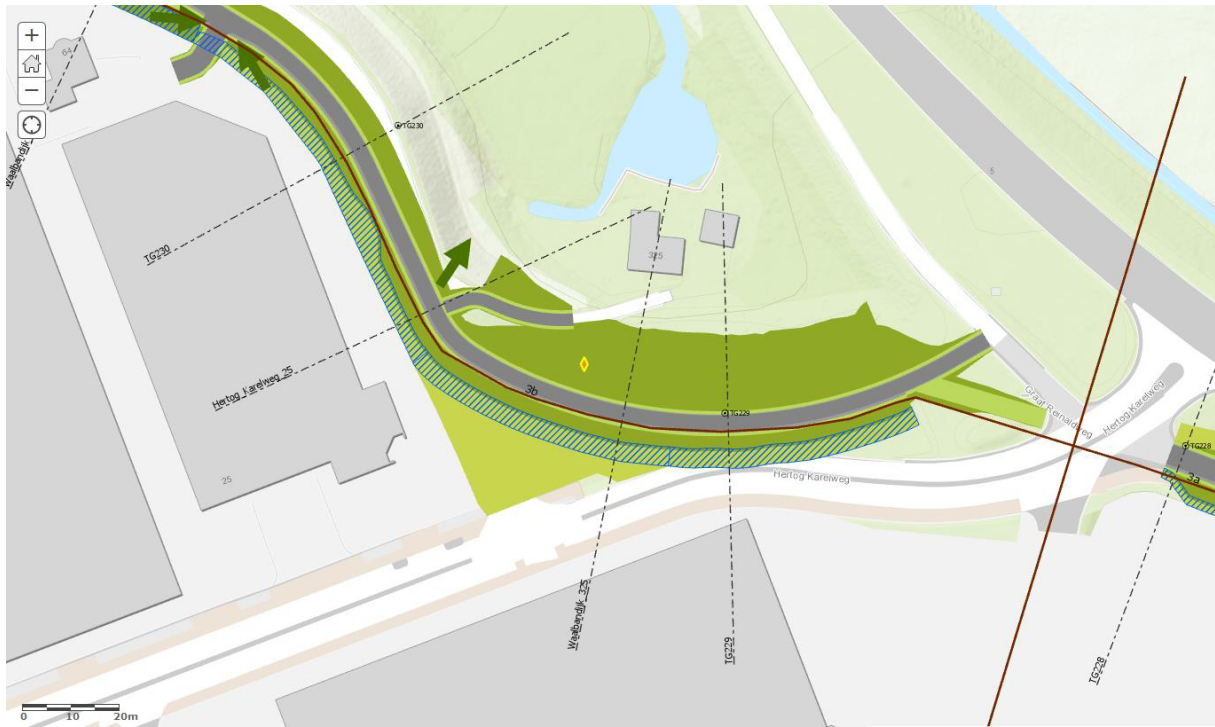
Hertog Karelweg / Waalbandijk, Haaften, West Betuwe

Monumentnummer: Haaften 02-06

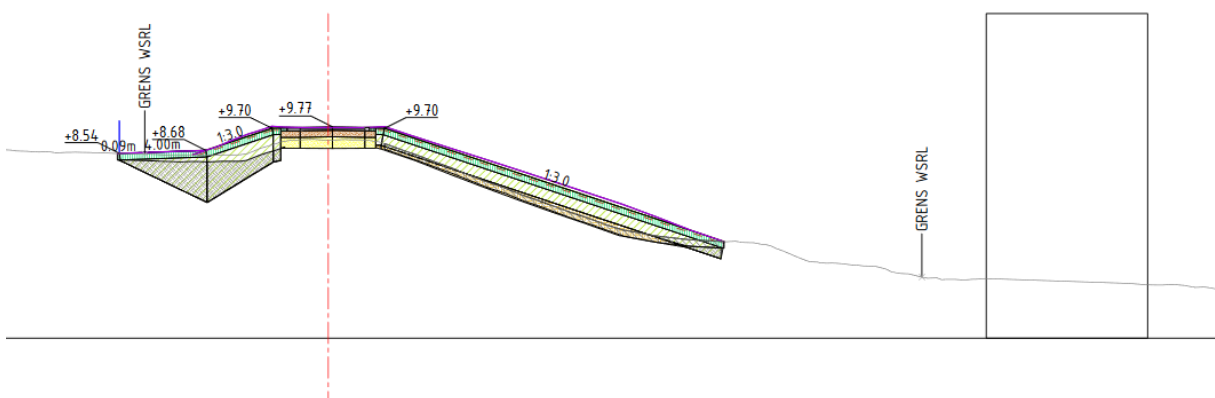
Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

De dijkversterking vindt plaats binnen het bestaande ruimtebeslag van de huidige dijk. De versterking vindt plaats in grond. De kruin van de dijk wordt 62 cm hoger dan de bestaande kruin, en daarmee worden ook de dijkwaluds verhoogd.

Profiel ter hoogte van Waalbandijk 325 te Haaften

Impact

De grenspaal ligt binnen het ruimtebeslag van het ontwerp voor de nieuwe dijk. Om de dijkpaal te behouden, dient de paal voorafgaand aan de realisatie te worden verwijderd en na de realisatie te worden teruggeplaatst.

Gemeentelijk monument Grenspaal Haaften / Tuil

Hertog Karelweg / Waalbandijk, Haaften, West Betuwe
Monumentnummer: Haaften 02-06

Effectbeoordeling

Wanneer de dijkpaal na de realisatie wordt teruggeplaatst op dezelfde locatie, met eenzelfde oriëntatie en even ver boven maaiveld uitsteekt als nu het geval is, wordt het effect neutraal geacht, mits de paal bij het verwijderen en het terugplaatsen niet wordt beschadigd.

Mitigerende maatregelen en advies

Het is aan te bevelen de locatie van de dijkpaal vooraf in te meten met GPS (x, y) en de huidige situatie en conditie van de paal fotografisch vast te leggen.

Gemeentelijk monument grenspaal Haaften / Hellouw

Waalbandijk / Zijving, Hellouw, West Betuwe
Monumentnummer: Hellouw 04-13

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
HTN05 L 192

Datum van aanwijzing
18 augustus 1998

Datering
18^e eeuw

Object
Grenspaal Heerlijkheid Hellouw; grenspaal Haaften /
Hellouw

Graaf Reinald Alliantie

Opmerking
De bescherming van de ondergrond beperkt zich tot de directe omgeving rond de paal.

Beschrijving
Grenspaal Hellouw – Haaften Waalbandijk nabij Zijving te Haaften in het verlengde van de oostelijke sloot
naast de Zijving.

In de binnenberm van de Waalbandijk, bij de voormalige grens tussen Hellouw en Haaften staande,
vermoedelijk 18^e-eeuwse grenspaal. Rechthoekige hardstenen paal, circa 90 cm hoog, 25 breed en 18 cm dik.
Beëindigd in de vorm van een smallere halve boog. De achterkant is ruw. Opschrift: Heerlijkheid (boogvormig,
in de boog) Hellouw (recht, daaronder). Qua vorm uniek in de gemeente Neerijnen.

Motivatie
Gaaf behouden, vermoedelijk 18^e-eeuwse grenspaal. Van belang vanwege de zeldzaamheid en de betekenis
voor de plaatselijke geschiedenis.

Gemeentelijk monument grenspaal Haaften / Hellow

Waalbandijk / Zijving, Hellow, West Betuwe

Monumentnummer: Hellow 04-13

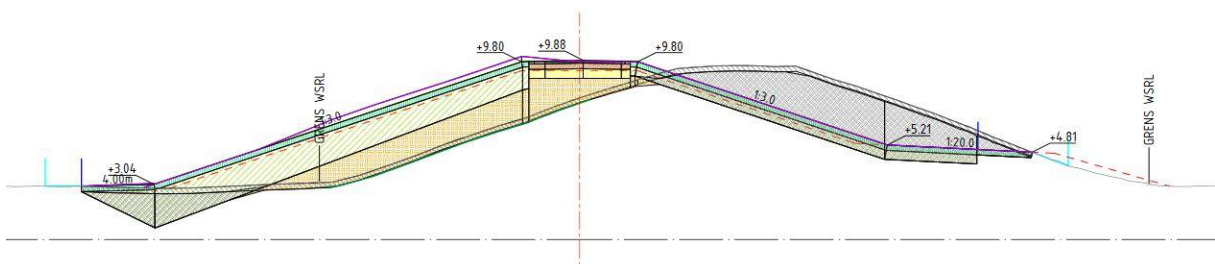
Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

Er vindt een buitenwaartse versterking plaats. De kruin van de dijk schuift naar buiten toe. De gralliantie dient de grenspaal op te nemen en na de werkzaamheden onbeschadigd terug te plaatsen op de kruin/binnentalud van de dijk, op de op de historische grens (lijn) tussen Hellow en Haaften.

Profiel ter hoogte van dijkpaal TG269

Effectbeoordeling

De dijk wordt buitenwaarts versterkt. Dat betekent dat de kruin van de dijk ter hoogte van de grenspaal circa 9,5 meter naar buiten schuift. Om de dijkpaal te behouden, dient de paal voorafgaand aan de realisatie te worden verwijderd en na de realisatie te worden teruggeplaatst. Vanwege de kruinverschuiving heeft het niet de voorkeur om de dijkpaal terug te plaatsen op dezelfde locatie, omdat de dijkpaal dan in plaats van op de kruin van de dijk, in het dijktaalud komt te staan. Het verdient de voorkeur de dijkpaal terug te plaatsen op de

Gemeentelijk monument grenspaal Haaften / Hellow

Waalbandijk / Zijving, Hellow, West Betuwe

Monumentnummer: Hellow 04-13

kruin van de nieuwe dijk en op de historische grens (lijn) tussen Haaften en Hellow. Omdat de grenspaal zal worden meeverplaatst naar de nieuwe kruin, zal de paal niet meer op zijn oorspronkelijke locatie staan en zijn functie (aanduiding van een grens) verliezen. Wel blijft hierdoor de relatie met zijn omgeving (de dijk) bestaan. Wanneer de dijkpaal na de realisatie wordt teruggeplaatst op deze historische grens(lijn), met eenzelfde oriëntatie en even ver boven maaiveld uitsteekt als nu het geval is, wordt het effect licht negatief geacht, mits de paal bij het verwijderen en het terugplaatsen niet wordt beschadigd.

Mitigerende maatregelen en advies

Het is aan te bevelen de locatie van de dijkpaal vooraf in te meten met GPS (x, y) en de huidige situatie en conditie van de paal fotografisch vast te leggen.

Rijksmonument Boerderij

Waalbandijk 115, Hellow, West Betuwe
Monumentnummer: 30.345

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
HTN05 H 550

Datum van aanwijzing
24 maart 1971

Datering
ca. 1800

Object
Boerderij

Omschrijving
Boerderij (ca. 1800), even ten oosten van de dorpskom.
Gepleisterd woongedeelte onder rieten wolfdak.
Vensters met luiken en 18-, 9- en 6-ruitsschuiframes. Stal
met overstek.

Graaf Reinald Alliantie

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 1999

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 1966

Rijksmonument Boerderij
 Waalbandijk 115, Hellow, West Betuwe
 Monumentnummer: 30.345

Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

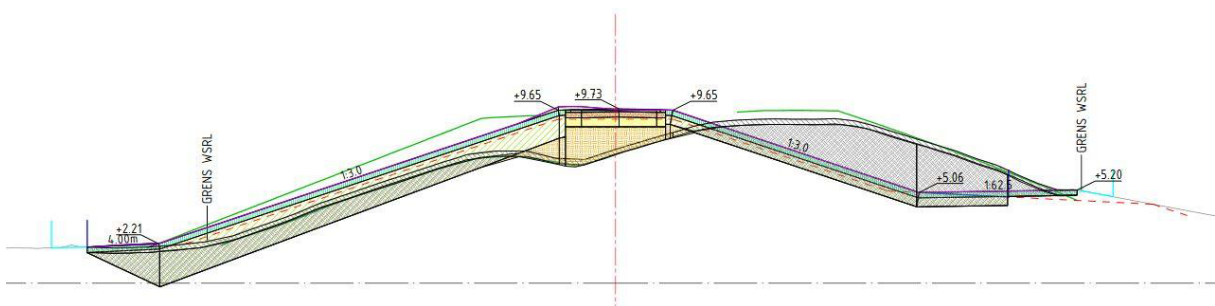
Er is gekozen voor een buitenwaartse versterking. Dat betekent dat een deel van de bestaande kruin wordt afgegraven en de kruin van de dijk naar buiten schuift.

Het huis heeft geen kelder en is in principe veilig. Echter rondom het huis vindt grondverzet plaats.

Marginale afgraving van grondlichaam tegen pand voorzien. In UO eventuele lokale maatregelen ten aanzien van waterhuishouding om en nabij woning.

Profiel ter hoogte van Waalbandijk 115

Rijksmonument Boerderij

Waalbandijk 115, Hellouw, West Betuwe
Monumentnummer: 30.345

Impact

De dijk wordt buitenwaarts versterkt. Dit betekent dat de kruin van de dijk circa 12 meter naar buiten schuift. Een deel van de bestaande kruin wordt afgegraven. Dat betekent dat de woning iets vrijer komt te liggen. De boerderij ligt laag in het dijktaalud. De grond van het dijklichaam ligt nu tegen de woning aan. Waarschijnlijk is er in het verleden een maatregel getroffen om te zorgen dat de woning niet bezwijkt onder de druk van het grondlichaam. Door verschuiving van de as van de dijk naar buiten, komt de boerderij vrij te liggen en valt de tegendruk weg. Dit kan leiden tot schade aan de woning. Het maaiveld ter hoogte van de dijkzijde van de woning wordt circa 0,5 meter lager dan nu het geval is.

Effectbeoordeling

Het effect van de asverschuiving van de dijk en het iets vrijer komen te liggen van de woning wordt neutraal geacht, mits het verwijderen van grond niet leidt tot schade aan de woning.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Ten behoeve van de vergunningaanvraag onderbouwen dat het verwijderen van grond niet leidt tot schade aan de woning.
- Monitoren woning tijdens realisatie.

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein

Waaldijk, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 45.559

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel

HWN02 U 802

Datum van aanwijzing

10 september 1982

Datering

14^e/15^e eeuw

Object

Kasteelterrein

Omschrijving

Kasteelterrein. Datering: 14e/15e eeuw.

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

Betreft terrein met de resten van het kasteel Frissestijn (het Huis te Herwijnen) uit de Late Middeleeuwen (14e/15e eeuw), gelegen in klei op een uiterwaard in het stroomgebied van de Waal. Het kasteelcomplex bestaat uit een hoofdburcht en een voorburcht, omgeven door grachten. Als buitendijkse rivierburcht is het een bijzonder complex. De funderingen zijn waarschijnlijk nog allemaal aanwezig. De aanleg is gaaf bewaard. Er zijn twee kleine ontgrondingen aan de rand van het terrein uitgevoerd. In 1939 vond een kleine ontgraving plaats waarbij bakstenen funderingen werden

aangetroffen (formaat 27.5x13.5x6.5 cm). Eind 18e eeuw is het huis in verval geraakt, het is begin 19e eeuw gesloopt, en het is nu niet meer zichtbaar. Aan de oostzijde is enige afslag en erosie ontstaan. De grachten zijn nog in het landschap herkenbaar. Boringen; 1985; ROB. Hierbij werd glas gevonden (schacht roemer, ontkleurd glas, met blauwe framboosnop, datering 17e-18e eeuw), en aardewerk (klein wandfragment, rood met bruinig glazuur, datering 16e-17e eeuw). INFORMATIE VAN DE STICHTING KASTELENLEXICON (SKLN): Locatie: Huis te Herwijnen lag ten zuiden van de Waaldijk in de bovenwaard van Herwijnen, in een weiland tegenover het huidige huis Frissestein. Etymologie: Het huis te Herwijnen is genoemd naar de nederzetting Herwijnen. De herkomst van de naam Frissestein, waarmee het huis te Herwijnen ook wel wordt aangeduid, is onbekend. Typologie: onbekend; Er is niet genoeg bekend van het middeleeuwse kasteel om het bij een bepaalde categorie in te kunnen delen. Toestand: muurresten ondergronds; De resten van het middeleeuwse het Huis te Herwijnen liggen onder de grond in een weiland. Bouwgeschiedenis: De middeleeuwse burcht bestond uit een voorburcht van circa 40 x 28 meter en een hoofdburcht van circa 37 x 37 meter. Beide terreinen waren met elkaar verbonden door een houten brug. Volgens afbeeldingen van voor 1672 bestond de voorburcht uit een vierkant terrein met op de oosthoek een ronde toren met uitgebouwde toilettoren en aan

Graaf Reinald Alliantie

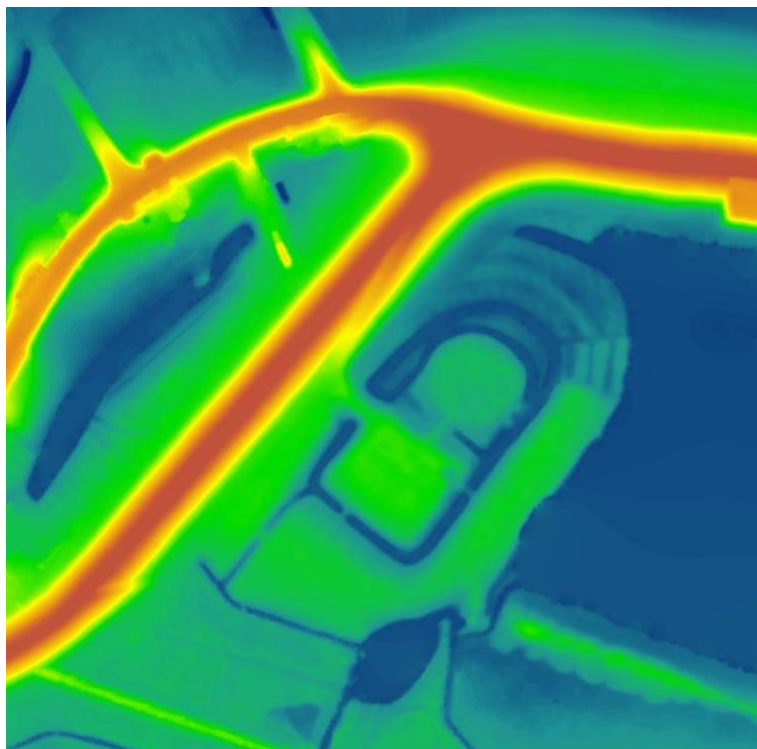
Kasteel Frissestein te Herwijnen, achterzijde, Cornelis Pronk (mogelijk), naar Jan de Bisschop, 1701-1759 (Rijksmuseum)

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein

Waaldijk, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 45.559

de noordwestzijde een hoge vierkante poorttoren met uitgebouwde traptoren. Tenminste langs de zuidwestzijde en de noordwestzijde stonden bijgebouwen. Een zeventiende-eeuwse plattegrond van het huis maakt het mogelijk de hoofdburcht te omschrijven. Het huis had een U-vormige plattegrond, die bestond uit een rechthoekige zaalbouw en twee torens of nagenoeg vierkante vleugels. Deze u-vorm werd afgesloten door middel van een uitgebouwde poorttoren. De wijze waarop de plattegrond is getekend, doet vermoeden dat dit huis te Herwijnen in een bouwphase is ontstaan. Uit opgravinggegevens blijkt dat de funderingen van de hoofdburcht 1,53 meter dik waren. Het aangetroffen baksteenformaat was 27,5 x 13,5 x 5 cm, hetgeen datering in de veertiende of vijftiende eeuw mogelijk maakt. Het kasteel had in de loop der tijd veel te lijden van overstromingen. In 1672 werd het kasteel door de Fransen verwoest. Misschien werd het daarna weer opgebouwd, maar in de 18e eeuw werd het verder verwaarloosd; wat er nog van over was werd begin 19e eeuw afgebroken. In 1828 werd het huidige huis gebouwd, maar dat staat niet op de plaats van het middeleeuwse Huis te Herwijnen.

AHN3 maaienveld - Blauw / Groen / Oranje
(Dynamische opmaak)

Hoog
Laag

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein

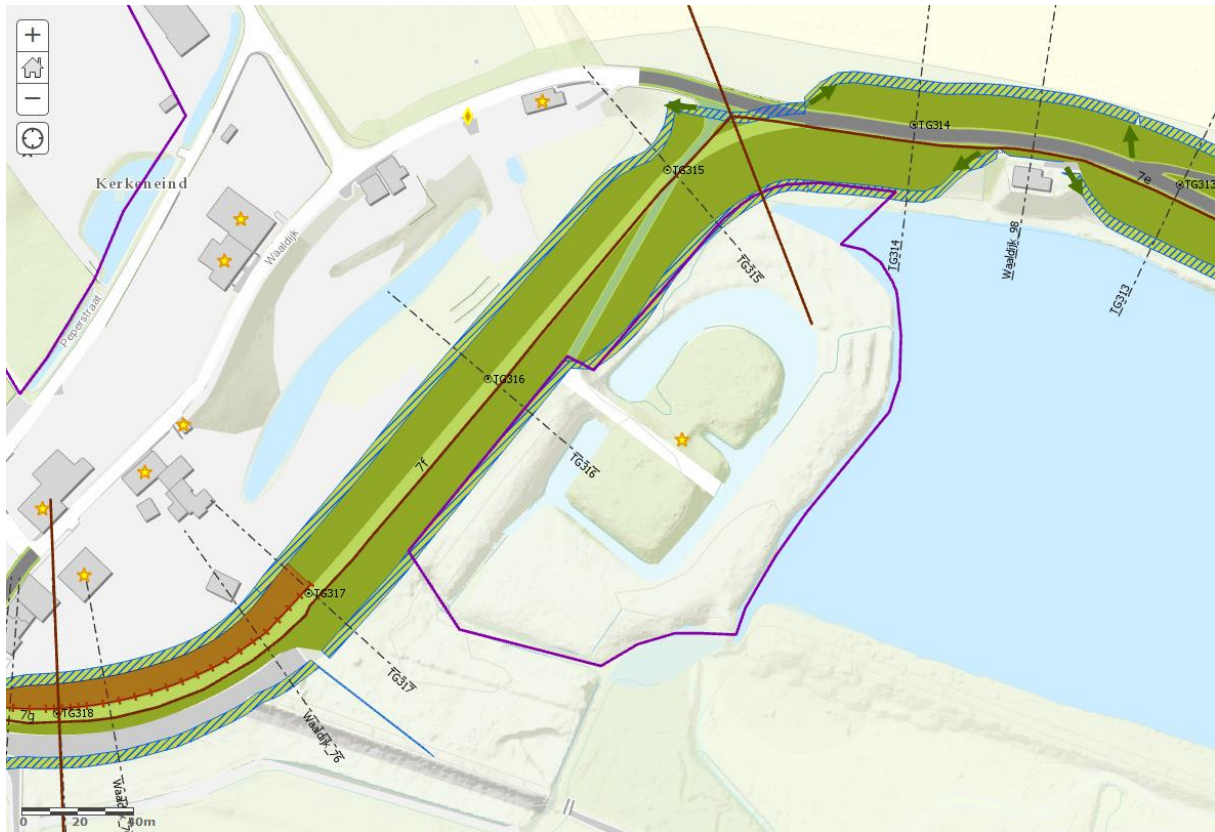
Waadijk, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 45.559

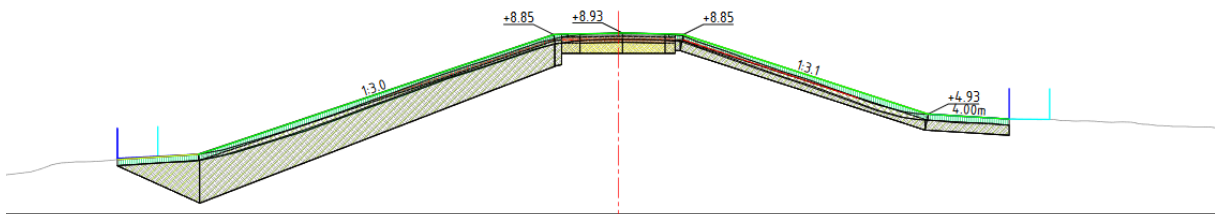
Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingrep dijkversterking

De dijkversterking vindt plaats binnen het ruimtebeslag van de bestaande dijk.

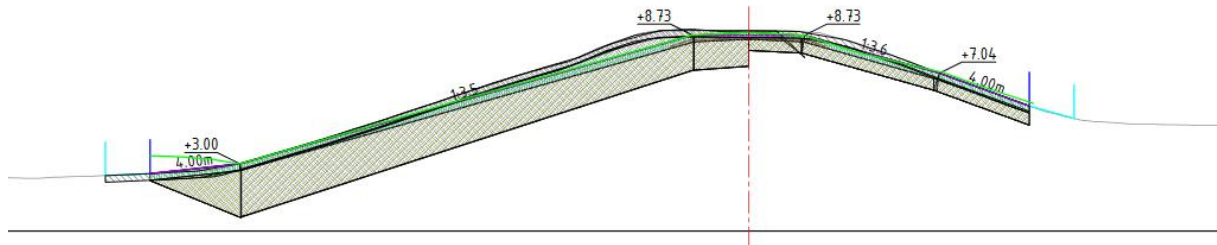

Profiel ter hoogte van dijkpaal TG314

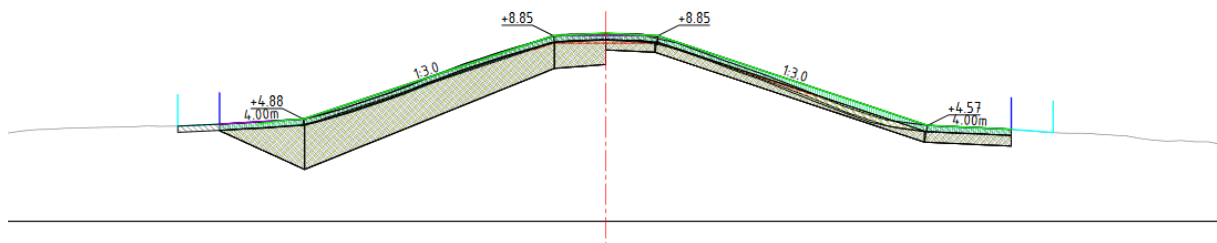

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein
 Waaldijk, Herwijnen, West Betuwe
 Monumentnummer: 45.559

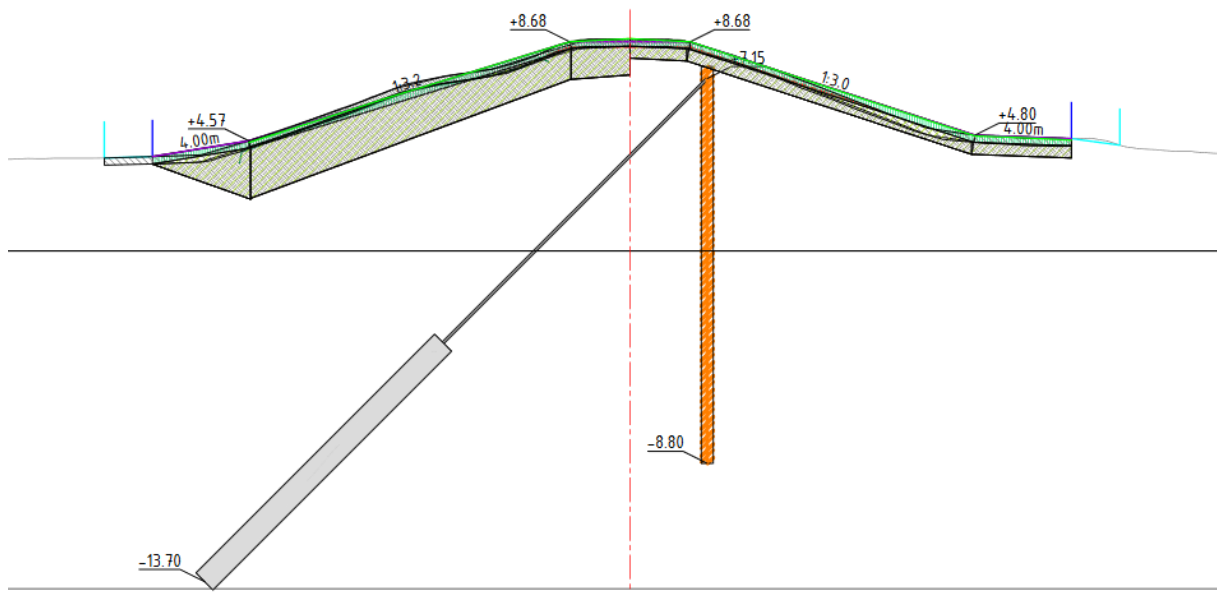
Profiel ter hoogte van dijkpaal TG315

Profiel ter hoogte van dijkpaal TG316

Profiel ter hoogte van dijkpaal TG317

Impact dijkversterking

De ingreep vindt plaats in het in de jaren 90 van de 20e eeuw aangelegde dijklichaam. De hoogte van de dijk neem niet of nauwelijks toe. Het ruimtebeslag van de nieuwe dijk is gelijk aan dat van de bestaande dijk. In het huidige ontwerp (februari 2020) is sprake van een overlap tussen het monumentale terrein en het ruimtebeslag van de nieuwe dijk. De overlap betreft de 'berm – beheerstrook' van de dijk, waar mogelijk ook

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein

Waadijk, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 45.559

maaiveldverbetering plaats moet vinden. Deze strook is 4 meter breed. Van overlap is sprake over de gehele west- en noordwestzijde van het terrein. De overlap is minimaal 0,5 meter en maximaal 4 meter breed.

Effectbeoordeling dijkversterking

Het effect op de landschappelijke herkenbaarheid van het terrein wordt als neutraal beoordeeld, omdat de buitendijkse ligging en de verschijningsvorm van de voorburcht, de hoofdburcht en de grachten niet wordt aangetast. Het effect van de voorgenomen ingreep op de integriteit van de ondergrondse resten van het kasteel en de kasteelgracht, wordt voornamelijk negatief beoordeeld vanwege de hierboven genoemde overlap van de 'berm – beheerstrook' en de daarmee mogelijk gepaard gaande maaiveldverbetering met het monumentale terrein.

Mitigerende maatregelen en advies dijkversterking

Aandachtspunten:

- De 'berm – beheerstrook' overlapt met het monumentaal terrein; voorkom bodemroering.
- Vraag een monumentenvergunning aan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor alle ingrepen ter hoogte van het archeologisch rijksmonument.

Maatregelen uiterwaard (ingreep rivier- en natuurcompensatie en recreatie)

Naast de dijkversterking vindt rivier- en natuurcompensatie plaats in de uiterwaard (Herwijnense Bovenwaard). In de uiterwaard wordt een geul gegraven. De bodem van de geul komt op NAP hoogte te liggen. De afstand van de geul tot het monumentaal terrein varieert in het ontwerp van 2 tot 16 meter. Aan de westelijke zijde van de geul wordt een uitstroomopening gerealiseerd. De geul wordt vervolgens aangesloten op de bestaande plas ten oosten van het kasteelterrein Frissestijn. Door middel van het aanleggen van grote duikers en het doorsteken van bestaande kades in het oostelijk deel van de Herwijnense Bovenwaard, worden de bestaande plassen met elkaar verbonden. De meest oostelijk gelegen plas komt in verbinding met de rivier te staan. Door het doorsteken van een bestaande kade wordt een inlaat gecreëerd. Het geheel van aaneengeregen plassen en de geul, gaat meestromen met de rivier.

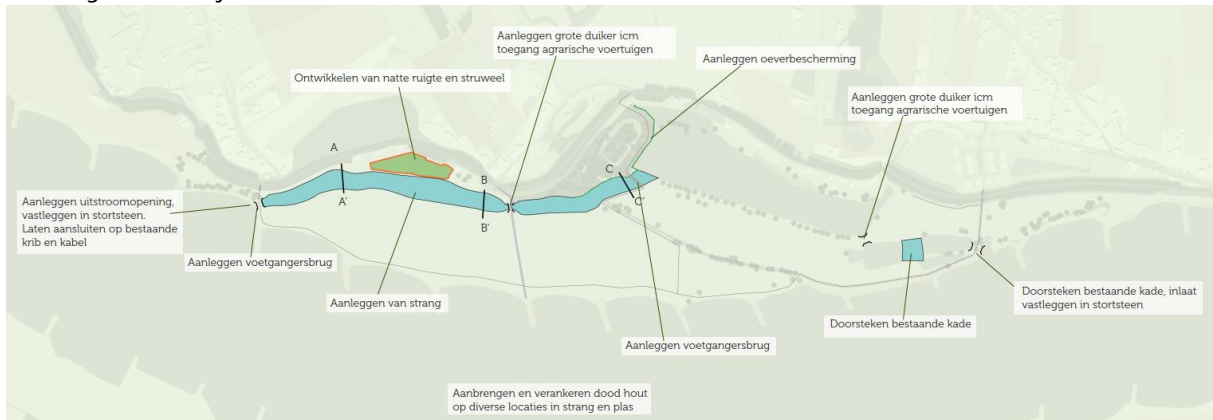
Langs de oever van het kasteelterrein Frissestijn (ter hoogte van de bestaande plas) en langs de noordelijke oever van de te graven geul wordt oeverbescherming aangebracht, om de oever tegen afkalven te beschermen. Voornamelijk wordt gedacht aan het aanbrengen van zinkstukken en stortsteen.

In de uiterwaard worden struipaden aangelegd. Er is ook een struipad voorzien ter hoogte van het kasteelterrein Frissestijn. Om de struipaden ten zuiden van de te graven geul met het pad ter hoogte van het kasteelterrein Frissestijn te verbinden, is een voetgangersbrug voorzien over de te graven geul.

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein

Waaldijk, Herwijnen, West Betuwe
 Monumentnummer: 45.559

Maatregelen Herwijnense Bovenwaard

Maatregelen Herwijnense Bovenwaard (ingezoomd op kasteelterrein Frissestijn)

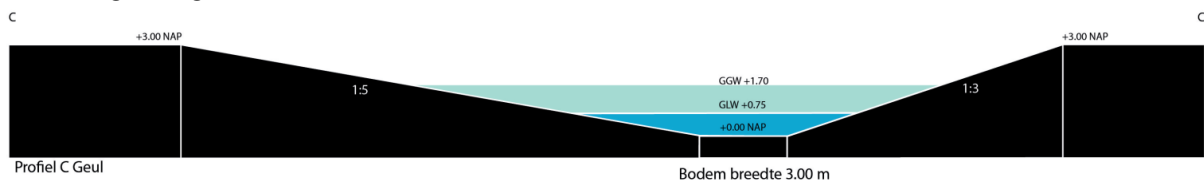

Rijksmonument Kasteelterrein Frissestijn / Frissestein

Waadijk, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 45.559

Profiel te graven geul (C-C')

Impact maatregelen uiterwaard

Om te bepalen of tijdens laagwatersituaties een verlaging van de grondwaterstand optreedt is de zomer van 2003 met het geohydrologisch model doorgerekend. Op basis daarvan is geconcludeerd dat de waterstand in de plas ten oosten van kasteel Frissestijn dynamischer wordt als gevolg van het verbinden met de Waal. Ook stijgt de waterstand sneller als gevolg van een hogere waterstand op de Waal. Ter plaatse van Kasteel Frissestein is het verschil zeer klein, zeker in de periode juni – oktober zijn de grondwaterstanden zeer vergelijkbaar. Wel reageert de grondwaterstand sneller: de grondwaterstand daalt in het begin sneller en stijgt aan het einde sneller. De laagste grondwaterstand verandert niet.

Omdat het geheel van aaneengeregen plassen en de geul, gaat meestromen met de rivier, is langs de oever van het kasteelterrein Frissestijn (ter hoogte van de bestaande plas) en aan langs de noordoever van de te graven geul, oeverbescherming voorzien, om de oevers tegen afkalven te beschermen.

Effectbeoordeling maatregelen uiterwaard

Het effect van de voorgenomen ingrepen op de archeologie wordt licht negatief beoordeeld. De te graven geul is buiten het monumentale terrein geprojecteerd. Volgens de monumentenbeschrijving vindt in de huidige situatie aan de oostzijde van het kasteelterrein (aan de zijde van de bestaande kleiwinput) afkalving van het terrein plaats. Het aanbrengen van oeverbescherming om verdere afkalving tegen te gaan, heeft in principe een positief effect, mits bij het aanbrengen van de oeverbescherming de bestaande oever van het terrein niet verder wordt aangetast. Hoewel de waterstand in de kleinwinplas dynamischer wordt als gevolg van het verbinden met de Waal, is het verwachte verschil in grondwaterstand ter hoogte van Kasteel Frissestijn zeer klein; zeker in de periode juni – oktober zullen de grondwaterstanden naar verwachting zeer vergelijkbaar zijn met de huidige situatie. Wel reageert de grondwaterstand sneller: de grondwaterstand daalt in het begin sneller en stijgt aan het einde sneller. De laagste grondwaterstand verandert niet. Omdat het effect op de grondwaterstand beperkt is, wordt het effect op de conservering van houten funderingspalen onder de muurresten van kasteel Frissestijn licht negatief beoordeeld.

Omdat de aanleg van struipaden niet gepaard gaat met bodemroerende ingrepen, wordt geen effect op de archeologie verwacht. Vooralsnog wordt het effect van de aanleg van een voetgangersbrug naar het wettelijk beschermde archeologische terrein op de archeologie licht negatief beoordeeld.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Stem het ontwerp voor de aan te leggen voetgangersbrug en het aanbrengen van oeverbeschoeiing ter hoogte van het archeologisch rijksmonument af met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Monitor de grondwaterstanden ter hoogte van het archeologisch rijksmonumenten voor, tijdens en na de uitvoering.
- Vraag een monumentenvergunning aan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor alle ingrepen ter hoogte van het archeologisch rijksmonument.

Rijksmonument Peil(schaal)huisje

Waaldijk 2, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 523.128

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
HWN02 T 1105

Datum van aanwijzing
10 mei 2002

Datering
1874 / 1926

Object
Peilhuisje, meetinstrument, buitenschalen

Graaf Reinald Alliantie

Inleiding

Tegen de dijk, buitendijks aan de rivierzijde van de Waaldijk, gelegen voormalig PEILHUISJE. Het werd in 1874 gebouwd en diende voor het meten van de waterhoogten en het waarnemen van ijs. In 1989 is het buiten gebruik geraakt toen de waterstanden per computer werden geregistreerd. Binnen staat het oude MEETINSTRUMENT uit 1926, dat nog geheel intact is. Een dergelijk peilhuisje heeft gestaan in Bruinisse.

Het peilhuisje is gelegen op een basaltstenen talud en wordt omgeven door een (deels vernieuwd) houten hek. Ter linkerzijde bevinden zich nog drie zogenaamde BUITENSCHALEN.

Omschrijving

Het peilhuisje is gebouwd op een rechthoekig grondplan, waarvan de lange zijde evenwijdig loopt aan de Waaldijk. Het telt één bouwlaag onder een met zink gedekt zadeldak met roefconstructie. De gevels zijn gepleisterd en wit geschilderd.

De VOORGEVEL is symmetrisch ingedeeld. Centraal op de begane grond bevindt zich een rondboogvormige, houten, dubbele deur. Het gevelvlak wordt geflankeerd door hoeklisenen die aan de bovenzijde overgaan in het boogfries onder de dakrand en aan de onderzijde in de plint. Het zo ontstane verdiepte vlak wordt horizontaal geleed door twee uitspringende lijsten die aansluiten op de eveneens uitspringende deuroplijsting. Het gevelvlak wordt beëindigd met een profielijst. De ACHTERGEVEL is identiek met dien verstande dat in plaats van een deur een rondboogvormig venster is aangebracht dat bestaat uit een 4-ruits draairaam met een halfcirkelvormig bovenlicht en wordt afgesloten met een Louvre-luik.

De KOPGEVELS zijn eveneens identiek. De gevelbehandeling is overeenkomstig de voor- en achtergevel, maar door de puntgevel gaan de hoeklisenen aan de bovenzijde over in een klimmend boogfries. Voorts is in zowel de linker- als de rechterzijgevel een 4-ruits draairaam met een halfcirkelvormig bovenlicht en een Louvre-luik aangebracht, overeenkomstig de achtergevel.

aan de linkerzijde van het peilhuisje staan 3 geëmailleerde PEILSCHALEN in een stalen profiel. De laagste schaal staat in het water voor het dijktaald, de middelste staat onderaan in het talud en de hoogste staat bovenin het talud.

Rijksmonument Peil(schaal)huisje

Waaldijk 2, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 523.128

In het INTERIEUR bevindt zich een grote opgemetselde put, waarop het MEETINSTRUMENT staat. Via een buis onderin de put staat deze in verbinding met de rivierarm, waardoor rechtstreeks de waterstand in het midden van de rivier kan worden gemeten. Het instrument bestaat uit een mechanisch gedeelte dat reageert op de hoogte van de waterstanden en een registratiesysteem dat de hoogte van de waterstanden op een papierrol vastlegt.

Waardering

Aan de Waaldijk gelegen PEILHUISJE, gebouwd in 1874, met een MEETINSTRUMENT uit 1926, en drie BUITENSCHALEN.

- Van architectuurhistorische waarde vanwege de zeldzaamheid van het bouwtype, de bouwstijl en vanwege de gaafheid van de hoofdvorm en detaillering. Het peilhuisje is geheel intact met een nog haarzuiver werkend meetinstrument, inclusief de bijbehorende buitenschalen.
- Van stedenbouwkundige waarde als markant onderdeel van de dijkbebouwing.
- Van cultuurhistorische waarde als betekenisvol element in de historische ontwikkeling van de streek, met name op het gebied van de beheersing van het water.

Rijksmonument Peil(schaal)huisje

Waadijk 2, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 523.128

Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

Aan weerszijde van het peilschaalhuisje wordt een buitenwaartse versterking toegepast. Ter hoogte van het peilschaalhuisje zelf is een langsconstructie voorzien. Peilschaalhuisje kan hierdoor op zijn plek blijven staan. De dijk gaat hier omhoog dus de teen van het talud komt verder richting het peilschaalhuisje te liggen. Het is onduidelijk of het talud het hekwerk raakt en of er ruimte over blijft voor de inrichting van een trap. In de verdere uitwerking dient hier aandacht aan te worden besteed.

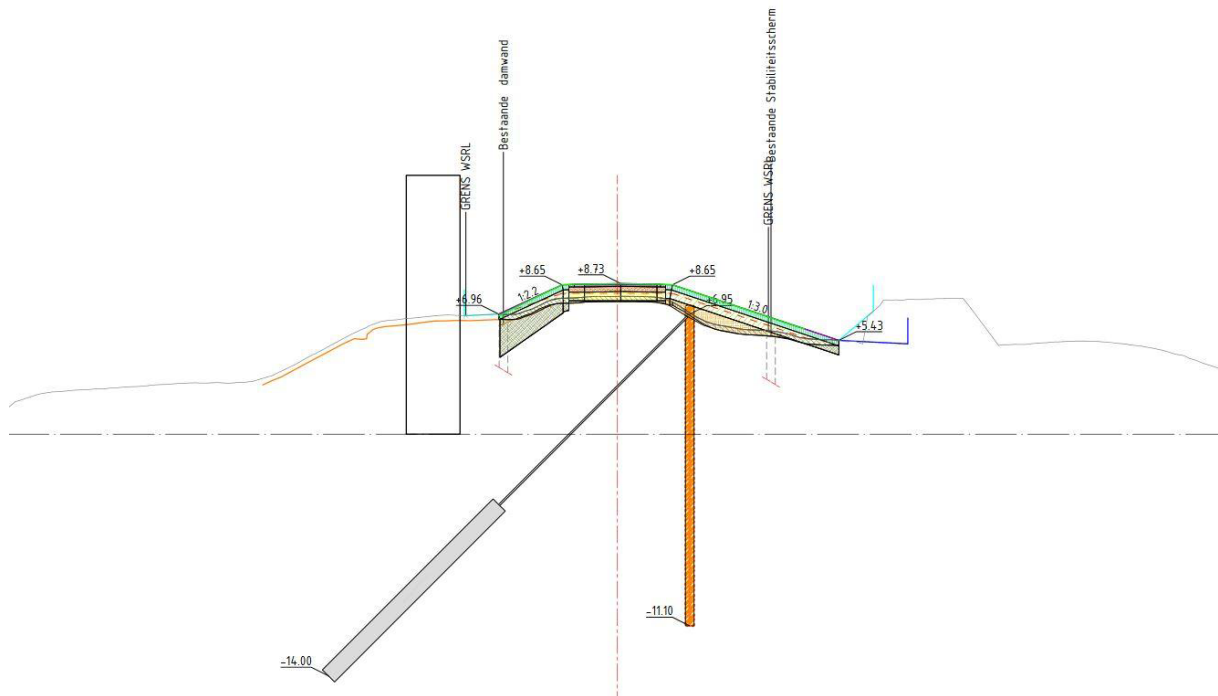

Rijksmonument Peil(schaal)huisje

Waaldijk 2, Herwijnen, West Betuwe

Monumentnummer: 523.128

Profiel ter hoogte van Waaldijk 2

Impact

In het definitief ontwerp blijft het peilhuisje gehandhaafd op de huidige locatie. Ook blijft het peilhuisje buitendijks gelegen door het toepassen van een langsconstructie rondom het peilhuisje. De relatie tussen het peilhuisje en de rivier blijft dus intact. Ook blijft daardoor de functie behouden. Het huisje zelf wordt door het ontwerp niet aangetast. Wel gaat de kruin van de dijk hier met 74 cm omhoog. Hierdoor komt het talud van de dijk dichterbij het huisje te liggen. Aan weerszijde van het peilhuisje vindt een buitenwaartse versterking plaats, waardoor het bochtenverloop van de dijk ter hoogte van het huisje iets wijzigt.

Effectbeoordeling

Het effect van het ontwerp op het peilhuisje wordt neutraal beoordeeld.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Het is nog onduidelijk of het talud het (deels vernieuwde) hekwerk raakt en of er ruimte over blijft voor de inrichting van een trap. In de verdere uitwerking dient hier aandacht aan te worden besteed.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
VRN00 S 42 & 43

Datum van aanwijzing
30 januari 2015

Datering
Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog

Object
Restant tankversperring

Complex
Onderdeel van monumentaal complex 531.890 Nieuwe
Hollandse Waterlinie – Fort bij Vuren

Inleiding
RESTANT TANKVERSERRING als onderdeel van een
accessverdediging in de noordelijke Waaldijk ten oosten
van het Fort bij Vuren. Het opwerpen van hindernissen
om het oprukken van vijandelijke troepen te
belemmeren of te vertragen kent een lange historie.
Belangrijke kunstmatige hindernissen waren van oudsher
onder meer grachten, waterlinies, omgehakte bomen en
onklaar gemaakte bruggen. Met de opkomst van
mechanische (zoals de stoomtrein) en gemotoriseerde
(pantservoertuigen en tank) verkeersmiddelen is nog
zwaarder materieel ingezet, waaronder de stalen en
(gewapend) betonnen versperring. Eén van de vanaf het
midden van de jaren '30 toegepaste systemen bestond
uit schuin rechtop geplaatste en gepunte, stalen (H-
)profielbalken, die niet alleen de doorgang voor zulke
verkeersmiddelen sterk bemoeilijkten, maar die daaraan
ook zware schade konden toebrengen. Dergelijke
hindernissen konden worden samengesteld uit één (Type
I) dan wel twee rijen (Type II) profielbalken. Na het
uitnemen van de deksels en het in sleuven aanbrengen
van schuin in het betonnen blok verankerde stalen H-
profielbalken (zogenoemde 'asperges') kon de voortgang
van voertuigen, waaronder tanks en pantservoertuigen
worden belemmerd. Tankhindernissen waren gewoonlijk
opgebouwd uit samenhangende stelsels van barrières,

Graaf Reinald Alliantie

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

waarin behalve water (waaronder vooral antitankgrachten) ook betonnen en stalen constructies (de echte tankversperringen) de voortgang vertraagden. Een andere bekende hindernis was de tetraëder - een verplaatsbaar driehoekig betonblok (ook wel een stalen constructie), dat groepsgewijze kon worden toegepast bij controleposten en bruggen. Het Nederlandse leger maakte aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog in de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder meer gebruik van antitankgrachten en betonblokken met stalen profielbalken. Het aantal aangelegde tankversperringen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie is niet bekend; rond het jaar 2000 waren er nog ongeveer 10 herkenbaar aanwezig, waarvan 1 compleet. In de volgende jaren zijn er enkele (opnieuw) aangetroffen, die ten dele aan dit aantal zijn toe te voegen. Binnen het complex Fort bij Vuren is een restant van een tankversperring Type II bewaard gebleven nabij de bocht in de Waaldijk ten oosten van het fort. Er bevinden zich bovendien enkele gewapend betonnen tetraëders in de wegberm. De versperring is omstreeks 2009 enigszins gerestaureerd.

Omschrijving

RESTANT TANKVERSPERRING, ongeveer 150 meter ten oosten van het Fort bij Vuren, die tussen de inundatiezone van de voorgelegen polders en de voor zwaar verkeer niet of nauwelijks toegankelijke noordelijke uiterwaard van de Waal in het wegdek op de Waaldijk was aangebracht. De versperring dateert van kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De versperring bestaat uit een (met het talud mee) afgeschuind (gewapend) gietbetonnen blok waarin over de volle breedte van de weg twee rijen, rechthoekige, gietijzeren deksels voorkomen. Vanwege dijkwerken en latere asfaltering van het wegdek is een gedeelte thans niet zichtbaar. Een aantal iets verspreide tetraëders in de wegberm ten oosten van het fort verraadt de aanwezigheid van de versperring duidelijk.

Waardering

Het RESTANT TANKVERSPERRING ten oosten van het Fort bij Vuren is van algemeen belang vanwege:

- Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1935-1940 dat een voorbeeld is van een rest van een speciaal ter verdediging tegen aanvalswagens en / of tanks aangelegde gewapend betonnen, gietijzeren en stalen versperring, die deel uitmaakte van een lineaire, verder uit een inundatiezone bestaande hindernis, in combinatie met enkele gewapend betonnen tetraëders.

- Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- Het onderdeel is zeldzaam geworden en redelijk representatief omdat de versperring in fysieke context herkenbaar is gebleven.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

- Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat zowel de betonnen massa, als een deel van de constructie en van de toepassingsmogelijkheden in situ, en enige bijbehorende tetraëders nog in de directe nabijheid waarneembaar en herkenbaar zijn.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

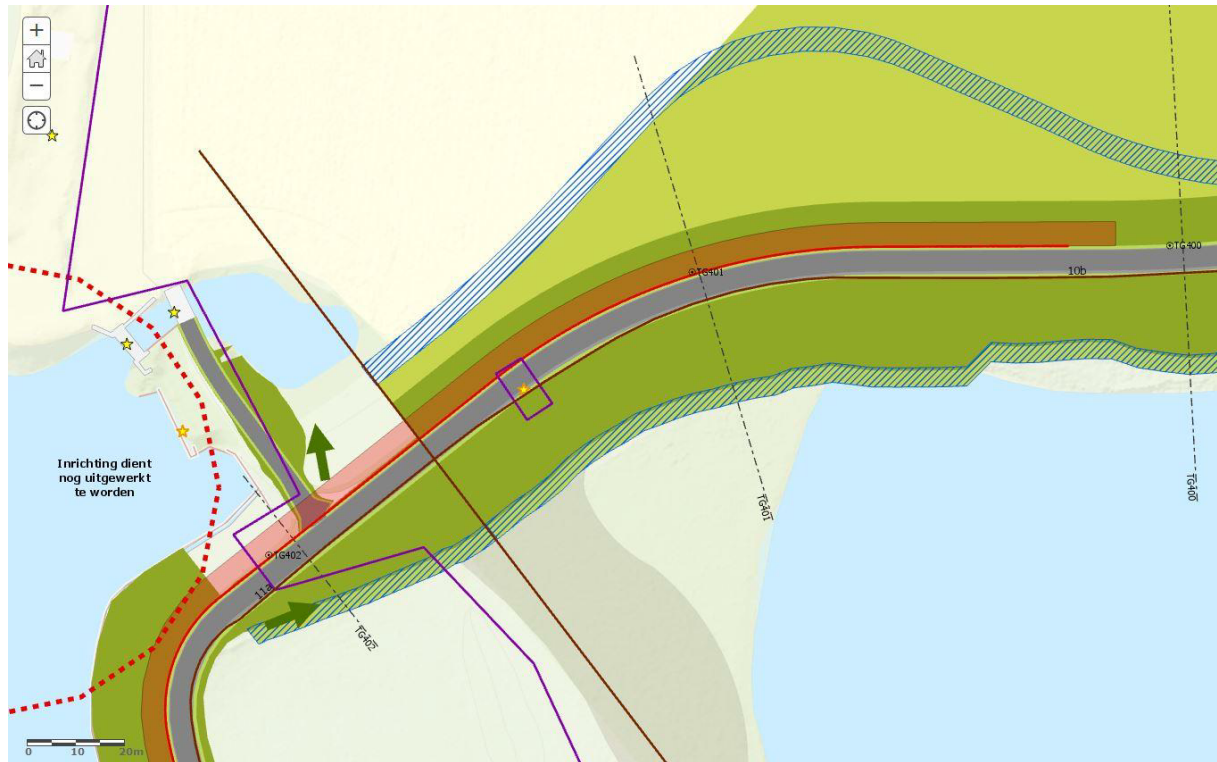
Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

Ter hoogte van de tankversperring is sprake van een overgang van een binnenwaartse versterking (dijkvak 10b) naar een langsconstructie (dijkvak 11a). Ter hoogte van de tankversperring wordt een langsconstructie aangebracht aan de binnenzijde van de kruin.

Impact

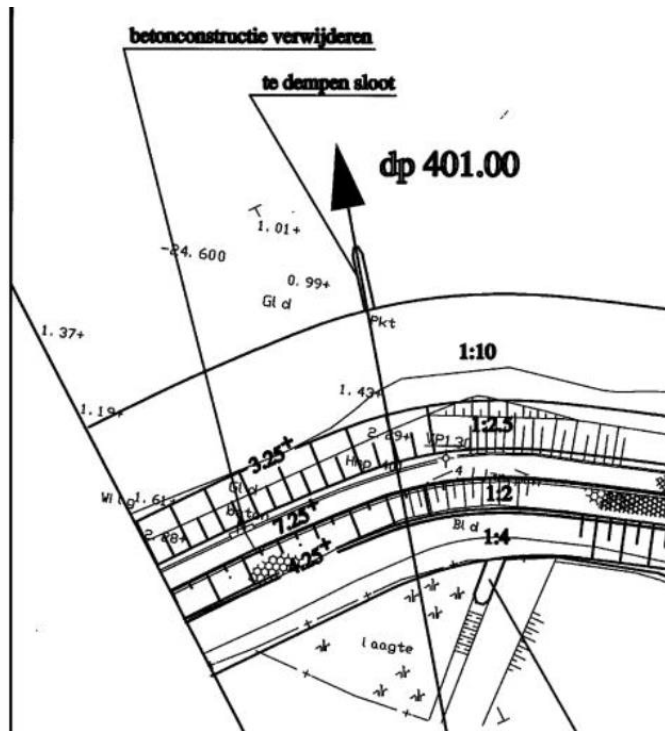
De tankversperring ligt in de dijk en is gedeeltelijk zichtbaar hoog in het buitentalud op de kruin van de voormalige dijk. De restanten van de tankversperring kunnen waarschijnlijk behouden blijven, aangezien de verwachting is dat er in het binnentalud van de dijk en aan de binnenzijde van de dijk onder het wegdek geen restanten meer aanwezig zijn. Deze zijn vermoedelijk verwijderd bij de dijkversterking in de jaren '90 van de 20 eeuw. Op de bestekstekening uit 1995 staat ter hoogte van de tankversperring "betonconstructie verwijderen". De contour van het monument strekt zich ook niet aan de binnenzijde van de dijk uit.

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

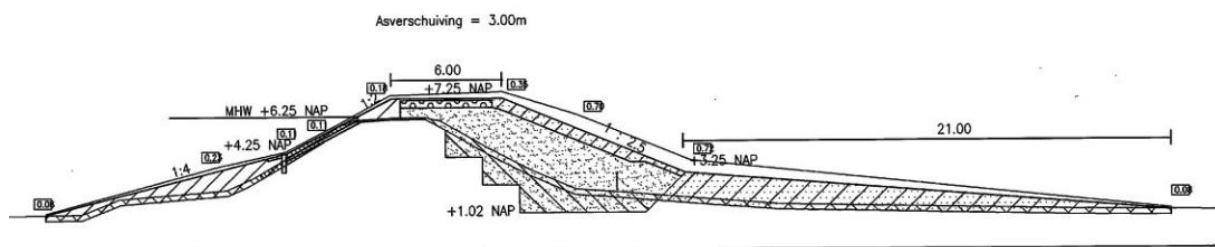
Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

Bestekstekening dijkversterking jaren '90 van de 20e eeuw (Bestek 95.73-85, tekening 6, uitsnede ter hoogte van tankversperring en dp 401)

Bestekstekening dijkversterking jaren '90 van de 20e eeuw (Bestek 95.73-85, tekening 21, profiel HM401-00)

Effectbeoordeling

Ten behoeve van de effectbeoordeling staan nog twee vragen open:

- In hoeverre zijn er in het dijklichaam nog restanten van de tankversperring aanwezig buiten de zichtbare delen (betonplaat en asperges)? Zijn delen van de tankversperring verwijderd bij de dijkversterking in de jaren 90?
- Hoe wordt de tankversperring ingepast in het uiteindelijk ontwerp?

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

Rijksmonument Restant tankversperring (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.901

- Op 16 april 2019 is een e-mail verzonden aan Maurits van Putten van de RCE met de volgende vraag: “Op de toegezonden kaart staat alleen een kunstwerk aangeduid ten zuiden van de kruin van de dijk. Dat is het nog zichtbare deel van de tankversperring. Betekent dat inderdaad dat zich in het dijklichaam geen resten van de tankversperring meer bevinden? De begrenzing van het monumenten beslaat wel ook de kruin van de dijk.” Hierop is nog geen antwoord ontvangen.
- Op 6 januari 2020 is een e-mail verzonden aan Jeroen Bootsma van de RCE met de volgende vraag: “Het restant van de tankversperring (rijksmonument 531.901) ligt in de Waaldijk, ten oosten van het Fort bij Vuren. De monumentencontour omvat de kruin van de dijk (weg) en een deel van het buitentalud van de dijk. Op de overzichtskaart bij de redengevende omschrijving is ook het restant zelf in rood ingetekend. Er is echter alleen een rode lijn te zien op de overgang van de kruin naar het buitentalud. Op deze locatie is op dit moment nog een betonconstructie met enkele asperges zichtbaar. Dat doet vermoeden dat er geen resten van de tankversperring meer aanwezig zijn ter hoogte van de kruin, onder het wegdek. Maar is dat ook zo? Op de bestekstekening uit 1995 van de toenmalige dijkversterking is te zien dat de kruin van de dijk destijds is verhoogd en dat het binnendijkse talud deels is afgegraven en daarna verbreed. Ook is op de tekening ter hoogte van de tankversperring de tekst te lezen “betonconstructie verwijderen”. Het is lastig na te gaan in hoeverre dit daadwerkelijk is gebeurd. Voor de aankomende dijkversterking is nog niet precies duidelijk wat er op deze locatie gaat gebeuren. De mogelijkheid bestaat dat ter hoogte van deze locatie een damwand wordt geplaatst. In dat licht is het van belang te weten wat de omvang van de nog aanwezige restanten van de tankversperring is en waar deze zich bevinden. Is over de precieze omvang en ligging bij u meer bekend?” Hierop is nog geen antwoord ontvangen.
- Houdt de restanten van de tankversperring zichtbaar in het buitentalud.
- Maak de tankversperring zichtbaar in het wegdek.
- Plaats de tetraëders terug bij de tankversperring.
- Zie ook de Heritage Impact Assessment Nieuwe Hollandse Waterlinie (oktober 2018) en de oplegnotitie bij de HIA (januari 2020).

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
VRN00 S 28, 596, 597, 750, 751 en 752

Datum van aanwijzing
30 januari 2015

Datering
1844-1849, 1873-1879

Object
Fortaanleg en aardwerken, natte gracht met buitenoevers, glacis en deel (omleidings)weg en met (door grenspalen aangeduide) militaire landsgrond

Complex
Onderdeel van monumentaal complex 531.890 Nieuwe Hollandse Waterlinie – Fort bij Vuren

Inleiding
FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS, GLACIS EN DEEL (OMLEIDINGS)WEG EN MET (DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE) MILITAIRE LANDSGROND als basale onderdelen van een geconcentreerd verdedigingswerk nabij een rivieracces.

Forten werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen, die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de forten is, behalve dit gewoonlijk al tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd, die bedoeld was om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die de bebouwing en open terreinen dekten en die de contouren bepaalden, alsmede bestrate paden en appelplaatsen. Forten werden gewoonlijk omgeven door een of meer natte of droge grachten om eventuele nadering van de omwalling of het fortterrein tot het laatst toe te belemmeren. De forten waren gewoonlijk slechts te bereiken via een of meerdere bruggen of via een smalle landengte. Waar om waterstaatkundige of andere redenen een permanente directe verbinding tussen binnen- en buitengebied bestond, was deze zodanig uitgevoerd dat hij niet of slechts met de grootste moeite te passeren was. Toepassing van

Graaf Reinald Alliantie

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

zogenoemde ezelsruggen, monniken (vooral bij vestingen) en / of hekwerken was dan gebruikelijk. Langs de buitenzijde van de grachten lag meestal een weg of pad met glacis. Zo'n weg of pad kon zowel in de vorm van een gedekte weg zijn aangelegd, als ook wel gelijk met of zelfs boven maaiveldniveau. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en ook van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort. Buiten de gracht bevindt zich vaak een (van oudsher en nog ten dele) met grenspalen als zodanig aangemerkte zone, de zogenoemde Militaire Landsgrond, waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had.

De aanleg van het Fort bij Vuren wijkt in zoverre van het algemene beeld af dat het is samengesteld uit twee oorspronkelijk afzonderlijk tot stand gebrachte verdedigingswerken. De openbare weg over de noordelijke Waaldijk is bij de modernisering van het Fort bij Vuren aan de zuidzijde op de buitenwal aangelegd. Verder omvatte het complex enkele waterwerken en was het bestemd voor de verdediging van een in de directe nabijheid gelegen stoomgemaal. De gracht van het Fort bij Vuren stond via een uitwateringssluis / keersluis ten westen van het werk in verbinding met de Waal en door middel van twee damsluizen, aan de (noord)oostzijde, tevens met een tweetal inundatiekanalen. Ten oosten van het fort is in de jaren '70 van de 19e eeuw een stoomgemaal gebouwd, dat diende voor de afwatering van de rivierpolders rond Vuren. Dit gemaal kon van de gracht rond het fort worden gescheiden door middel van een keersluis waarboven een brug was aangebracht die deel uitmaakte van het onderhoudspad. Het gemaal is gesloopt. Van alle vier de sluisen / keringen zijn nog onderdelen of resten aanwezig of herkenbaar.

Omschrijving

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS, GLACIS EN DEEL (OMLEIDINGS)WEG EN MET (DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE) MILITAIRE LANDSGROND van het Fort bij Vuren, in hoofdzaak bestaande uit een ruwweg amandelvormig, asymmetrisch aardwerk met verschillende niveaus waarvan de buitentaluds afgeronde vormen kennen en een korte courtine. De aanleg en de aardwerken dateren in hoofdzaak van de perioden 1844-1849 en 1873-1879. In eerste aanleg bestonden ze uit twee afzonderlijke aarden versterkingen, een redoute en een lunet, maar deze zijn in de tweede fase verenigd tot één aardwerk. De aardwerken omsluiten het vlakke terrein of terreplein van het fort, maar in hoofdzaak is toch een bastionvormige wal opgeworpen; deze walstructuur is al herkenbaar op de CTK van 1874. Ook de bomvrije gebouwen en de contrescarpalerij op het fort zijn aangeaard. Het Fort bij Vuren is destijds bij de T-kruising van de noordelijke Waaldijk en bij de Herwijnsche Wetering, inundatiekanaal, gebouwd. De weg over de Waaldijk liep aanvankelijk tussen de beide aardwerken door, maar toen deze verenigd zijn, is de weg zuidelijk om het fort geleid. De tegenwoordige hoofdvorm en het terrein komen nog sterk overeen met hun voorkomen op tekeningen van omstreeks 1900. Het fortterrein wordt ten dele doorsneden door een beklinterd padenstelsel, waarlangs de gebouwen en andere functies en onderdelen bereikbaar zijn. Tot die bereikbare functies behoren onder meer enige zogenoemde remises (bomvrije bergplaatsen voor geschut, munitie of ander materieel). De gracht van het Fort bij Vuren is nog vrijwel compleet aanwezig en vormt een omkadering van het aardwerk van het fort. De toegang van het fort ligt aan de keelzijde (westzijde), waar vanaf één landhoofd twee bruggen respectievelijk de 'keelgracht' en de 'torengracht' kruisten. Beide bruggen waren uit metaal vervaardigd, maar alleen de eerste bestaat nog grotendeels; van de tweede resteert het buitenste landhoofd. De openbare omleidingsweg ligt op de zuidelijke buitenoever van de natte gracht. Aan de wegen staan hier en daar betonnen kisten voor strooizand. Langs de noordzijde is ook het onderhoudspad nog aanwezig; in het talud van de begeleidende enveloppe / glacis en op het fort zijn in de 20ste eeuw op meerdere plaatsen betonnen werken, zoals (groeps)schuilplaatsen gebouwd. De openbare weg leidt aan de westzijde met een scherpe bocht over de thans verlande inundatiesluis / uitwateringssluis ter plaatse; hier ligt van oudsher ook een fortwachterswoning. Het huidige exemplaar is een opvolger van een eerdere

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

wachterswoning, die iets oostelijker stond. Van een drietal andere sluizen, alle aan de oostzijde van het fort, zijn nog resten aanwezig. De samenhang van de waterwerken, het fort en de te verdedigen inundatie- en schootsvelden is nog goed herkenbaar. De oorspronkelijk met stenen grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, is op de bij dit document behorende kaart aangeduid.

Waardering

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS, GLACIS EN DEEL (OMLEIDINGS)WEG EN MET (DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE) MILITAIRE LANDSGROND van het Fort bij Vuren zijn van algemeen belang vanwege:

- Cultuurhistorische waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw).

Het onderdeel is een voorbeeld van een aarden aanleg met wegen- en padenstelsel, aarden dekking voor verschillende functies, gracht, omleidingsweg en door middel van grenspalen aangeduide militaire zone uit de periode 1844-1849 dat in latere ontwikkelingsfasen (1873-1879) en de 20ste eeuw is verbeterd en uitgebreid.

- Ensemblewaarde en situationele waarden vanwege zijn ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en in het bijzonder in de deels gave en in elk geval goed herkenbare relatie met het schootsveld.
- Het onderdeel is representatief omdat het verschillende fasen in de ontwikkeling van accesverdediging op grote schaal en in ten dele ongeschonden fysieke omgeving laat zien en in het bijzonder die van de toepassing van aarden dekking.
- Het onderdeel is goed bewaard omdat het in sinds omstreeks 1900 vrijwel ongewijzigde staat het systeem van bescherming door middel van aarden dekking en het eveneens nagenoeg ongewijzigde grondplan laat zien.

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

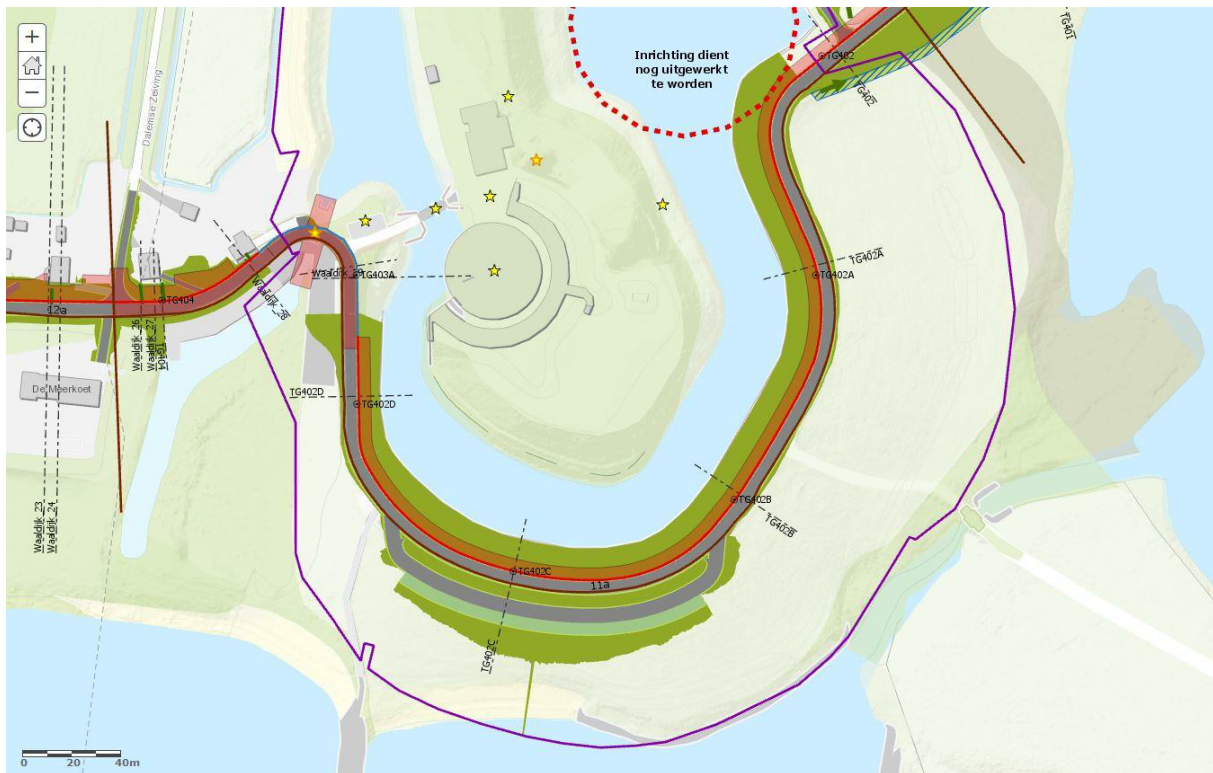
Waddijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

Er is gekozen voor een langconstructie. De kruin van de nieuwe dijk rondom het Fort bij Vuren wordt 20 tot 36 cm hoger dan de bestaande kruin. Het binnentalud van de dijk verandert niet. Aan de buitenzijde komt een klein 1:3 talud. De bestaande parkeerplaatsen op de dijk ter hoogte van het fort, worden na de dijkversterking verlaagd teruggebracht, waarbij de parkeerplaatsen, een uitkijkpunt met liniemeubilair en fietsenrekken in één lijn worden gerealiseerd. In de verkenningsfase zijn verschillende alternatieven beschouwd voor het terugbrengen van de bestaande parkeerplaatsen. Zie hiervoor ook de Heritage Impact Assessment (HIA) Nieuwe Hollandse Waterlinie (oktober 2018) en de oplegnotitie bij de HIA (januari 2020).

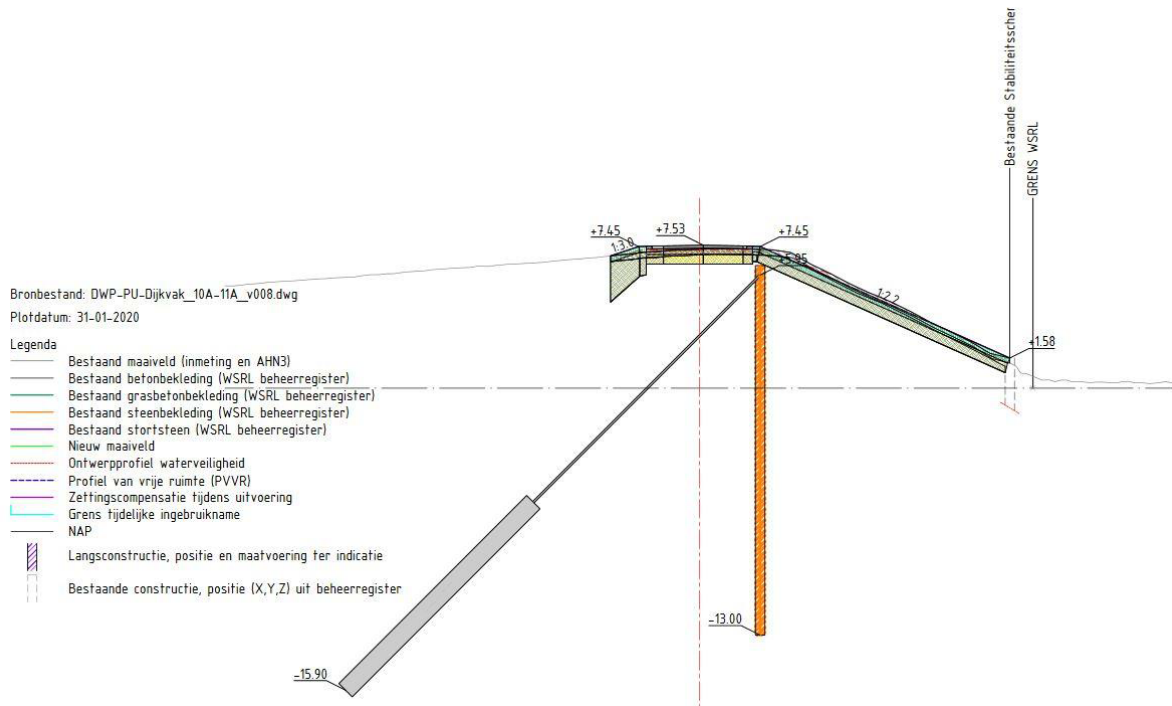

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

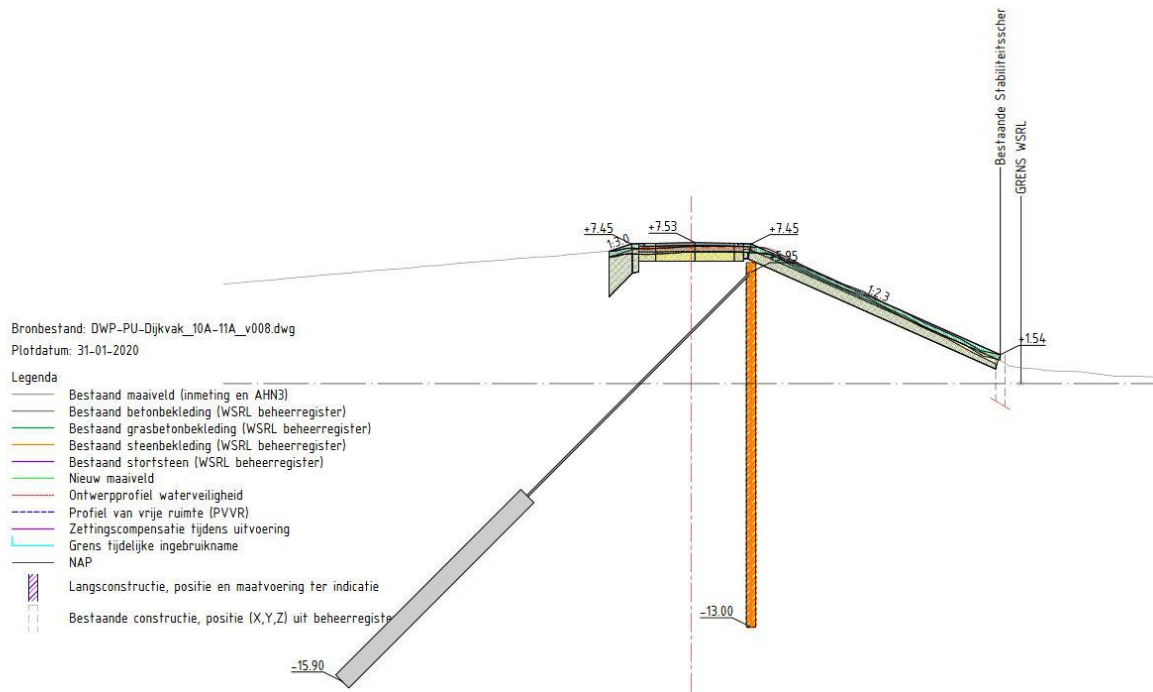
Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

Profiel TG402A

Profiel TG402B

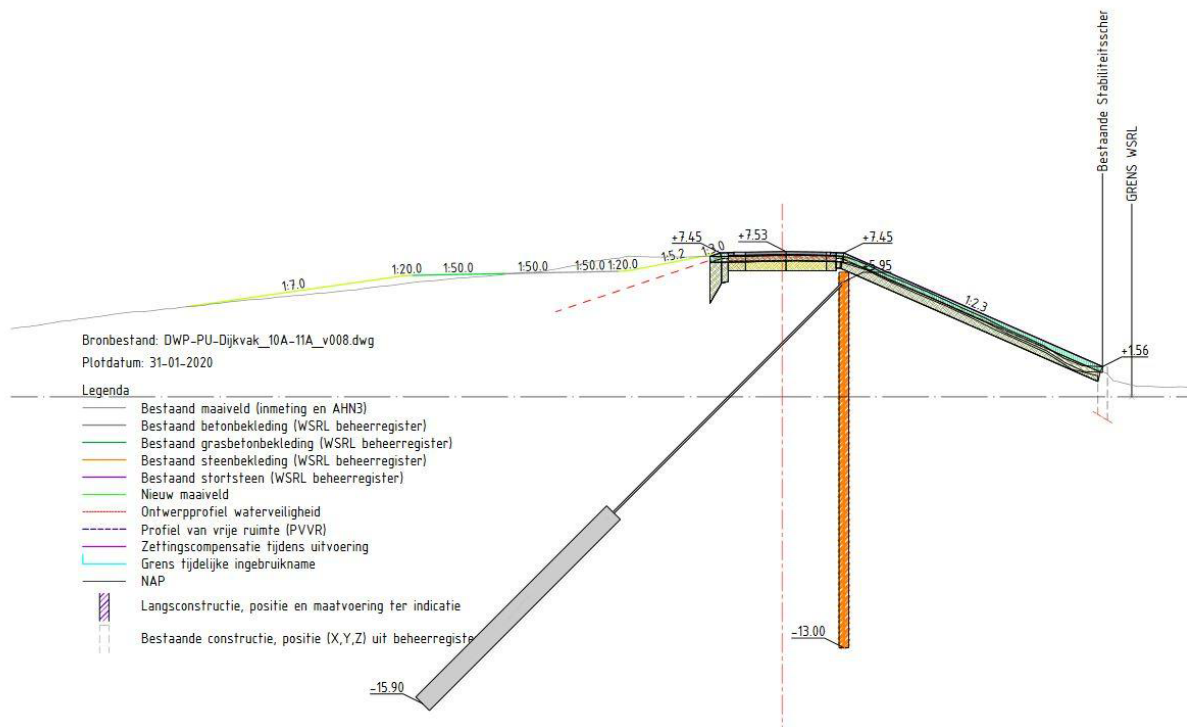

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

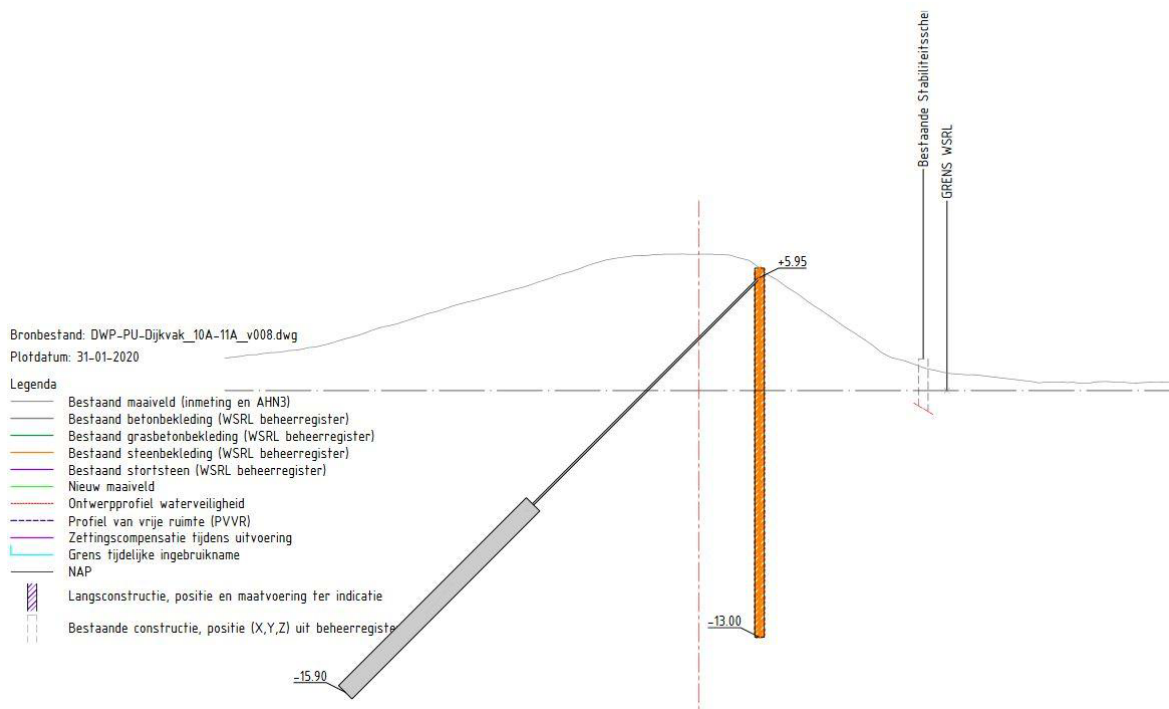
Waldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

Profiel TG402C

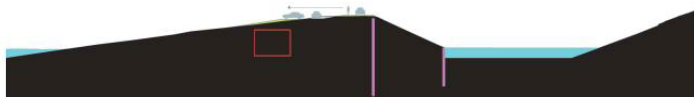
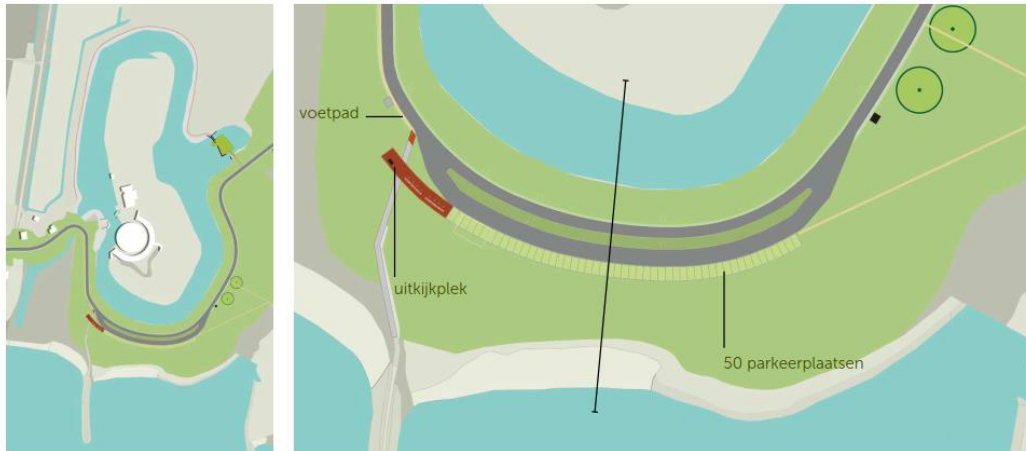
Profiel TG402D

Rijksmonument Fortaanleg (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.891

principe profiel

Schetsvoorstel, parkeren en uitkijkplek

- zowel parkeerplaatsen als uitkijkplek met meubilair verlaagd en in een lijn

Impact

Vanwege de beperkte kruinverhoging (20-36 cm), is de impact op de dijktafstand gering en heeft de dijkversterking geen impact op de verschijningsvorm van het glacis en de fortgracht. Voor het verlaagd terugbrengen van de bestaande parkeerplaatsen langs de dijk is een ingreep in het glacis nodig.

Effectbeoordeling

Het effect van het ontwerp voor de dijkversterking op het aardwerk van het Fort bij Vuren (met name het glacis en de fortgracht) wordt neutraal beoordeeld.

Het realiseren van parkeerplaatsen aan de buitenzijde van de dijk, 1 meter lager dan de kruin heeft een gering negatief effect op de oorspronkelijke vorm van het fort (het glacis), maar het verlagen van de parkeerplaats heeft een positief effect op het schootsveld. Onder de nieuw aan te leggen parkeerplaatsen liggen mogelijk restanten van de verdwenen groepsschuilplaats. Aangezien niet duidelijk is of deze er liggen, is de groepsschuilplaats niet betrokken in de effectbepaling. Het totale effect wordt als neutraal beoordeeld.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Strooibakken terugplaatsen op de dijk, liefst op de oorspronkelijke locatie.
- Tetraëders terugplaatsen, liefst in samenhang met de tankversperring.
- Zie ook de Heritage Impact Assessment (HIA) Nieuwe Hollandse Waterlinie (oktober 2018) en de oplegnotitie bij de HIA (januari 2020)

Rijksmonument Herwijnense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.900

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel
VRN00 S 751

Datum van aanwijzing
30 januari 2015

Datering
19e eeuw

Object
Restant inlaatsluis / keersluis / Herwijnense
uitwateringssluis / duiker

Complex
Onderdeel van monumentaal complex 531.890 Nieuwe
Hollandse Waterlinie – Fort bij Vuren

Inleiding
RESTANT INLAATSLUIS / KEERSLUIS / HERWIJNENSE
UITWATERINGSSLUIS / DUIKER (west), als
gecombineerd militair en civiel waterbouwkundig
onderdeel van de inundatiemiddelen voor het
poldergebied rond Vuren. Het verdedigingssysteem van
de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats
gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van
(grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie
vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals
sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke
peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en
gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende
typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar
ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds
bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen
gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of
bestaande (sterk) aangepast. Beide kwamen voor bij het
Fort bij Vuren. Het betreft hier een sluis - iets ten westen
van de gracht rond het fort - die van oudsher dienst deed
als uitwateringssluis van de Herwijnense Polders. Met de
aanleg en de latere wijziging van het fort veranderde ook
de relatieve positie van de sluis. De directe verbinding
met de aangrenzende polders werd doorbroken door het
fort, met als gevolg dat het water dat voorheen via een windmolen naar de sluis en van daar naar de Waal

Graaf Reinald Alliantie

Rijksmonument Herwijnense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.900

werd gemalen, een omweg rond het fort moest maken. Mogelijk leidde dit ook tot de bouw van het stoomgemaal. Tevens kreeg de sluis toen een nevenfunctie als inlaat vanuit de Waal voor de gracht van het Fort bij Vuren en voor de voeding van inundatiekanalen voor de polders ten noorden en ten oosten van het fort.

Omschrijving

RESTANT INLAATSLUIS / KEERSLUIS / HERWIJNENSE UITWATERINGSSLUIS / DUIKER (west), bestaande uit een gewelfde, duikervormige doorlaat onder de Waaldijk, samengesteld uit metselwerk en aan de zuid- of Waalzijde uitmondend in een beddingvormige uitloop naar de rivier. De noordzijde van de sluis niet (goed) waarneembaar, maar zal vergelijkbaar zijn. De sluis wordt gekenmerkt door een tweetal, aan de zuidzijde van de Waaldijk op een verhoogd metselwerk aanwezige windwerken, waarmee waterkerende schuiven bediend konden worden.

Waardering

Het RESTANT INLAATSLUIS / KEERSLUIS / HERWIJNENSE UITWATERINGSSLUIS / DUIKER (west) is van algemeen belang vanwege:

- Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een van origine civiele sluis die door situering en functioneren een bijzondere functie kreeg als militaire sluis.

- Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de bijzondere positie ten opzichte van en als gevolg van de aanleg van het fort.
- Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven.

Aanvullende historische informatie Regionaal Archief Rivierenland

De dorpspolder Herwijnen losde tot het eind van de Middeleeuwen het overtollige water aan de grens met Vuren op de Waal. Daarna verkreeg de polder het recht om het water over het gebied van de heerlijkheid Vuren op de Waal te lozen, aan de grens met polder Dalem. Om dit te bewerkstelligen werd de Herwijnense Wetering of Herwijnense Vliet gegraven. De afwatering op de Waal zorgde regelmatig voor problemen omdat de Waal hoger lag dan de Linge en het water dus hoger moest worden opgevoerd. Vijf molens moesten de uitwatering verzorgen. Er stonden drie achtermolens langs de Vurense Zeiving, te weten de Hooglandse molen, de Laaglandse molen en de Mertse molen. Deze maalden het water op de Herwijnense boezem.

Rijksmonument Herwijnense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe

Monumentnummer: 531.900

Vandaar werd het water door twee voormolens aan de grens met Dalem via een sluis in de Waaldijk op de Waal geloosd.

De uitwatering van de polder werd halverwege de negentiende eeuw problematisch. Er werd onderzoek gedaan om de uitwatering te verleggen naar de Linge, maar dit liep op niets uit. De bouw van Fort Vuren in 1844-1845 maakte de problemen nog groter: de molens werden ernstig in hun windvang belemmerd. Een stoomgemaal leek de enige oplossing. De eerste besprekingen voor de bouw van een stoomgemaal dateren van 1845, maar uiteindelijk werd het gemaal, gebouwd tussen de twee voormolens bij het fort Vuren, in 1856 opgeleverd. Het had een vermogen van 45 pk en was vervaardigd door J. Nering Bögel en Cie te Isselburg. Het had een verticaal dubbelwerkende zuigperspomp. De werking van dit gemaal viel echter zo tegen, dat al in 1877 werd besloten om een geheel nieuw gemaal te bouwen tussen het oude gemaal en de Waaldijk. Deze machine kwam van de IJzergieterij de Prins van Oranje in Den Haag en had twee schepraderen en twee centrifugaalpompen. Hiermee waren de bemalingsproblemen voor de polder Herwijnen voorbij.

In 1928 besloot de geërfdenag tot verplaatsing van de uitwatering naar de Braadaal, op de grens met polder Vuren. Hierdoor werd de Herwijnense vliet overbodig, hetgeen veel onderhoudskosten zou besparen. Bovendien hoefde de polder nu geen rekening te houden met de buurpolders. Dit woog op tegen de grotere opvoerhoogte, die bij het nieuwe gemaal nodig was. De uitwateringssluis achter het Fort Vuren en het recht van het op breedte en diepte houden van de Herwijnense vliet werd overgedragen aan het Rijk (departement van defensie).

Archief van de dorpspolder Herwijnen, 1837-1954

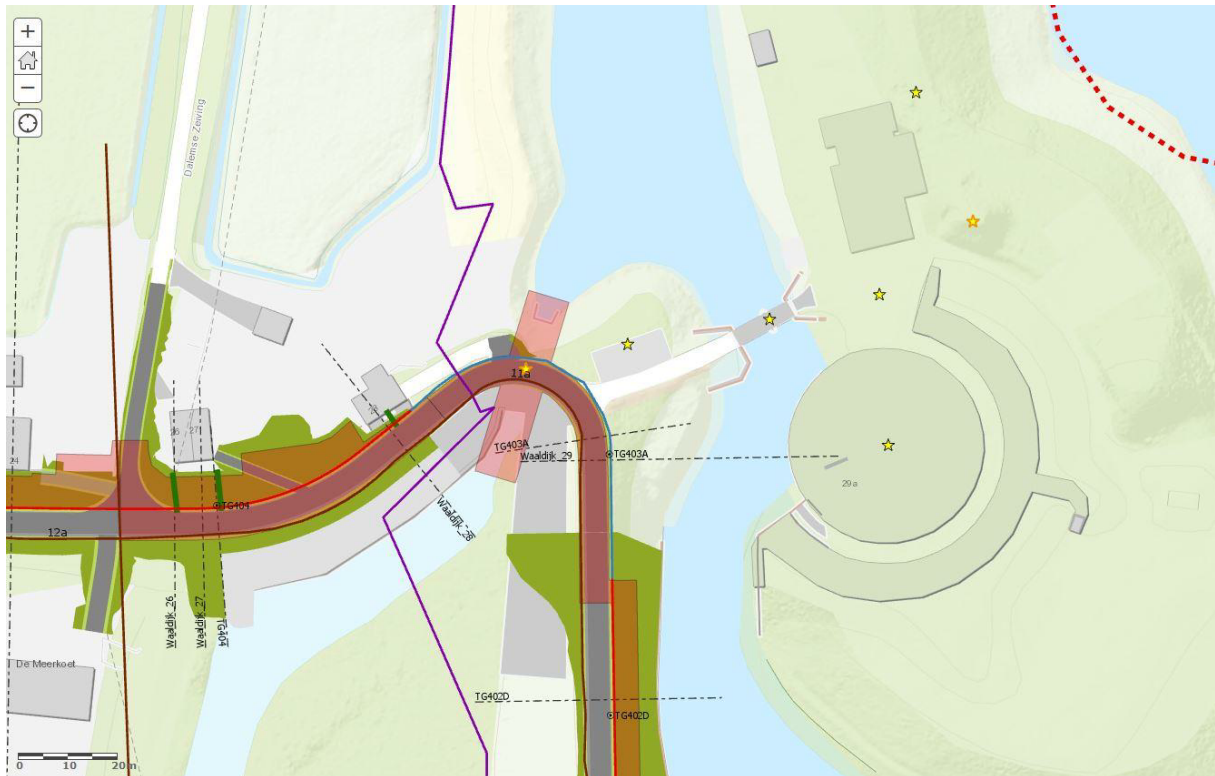
Rijksmonument Herwijnense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)

Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe
Monumentnummer: 531.900

Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ingreep

De sluis is onveilig en constructief in slechte staat. De sluis moet worden dichtgezet. Dichtzetten van de sluis met materialen die niet hechten aan het gewelf (omkeerbaar).

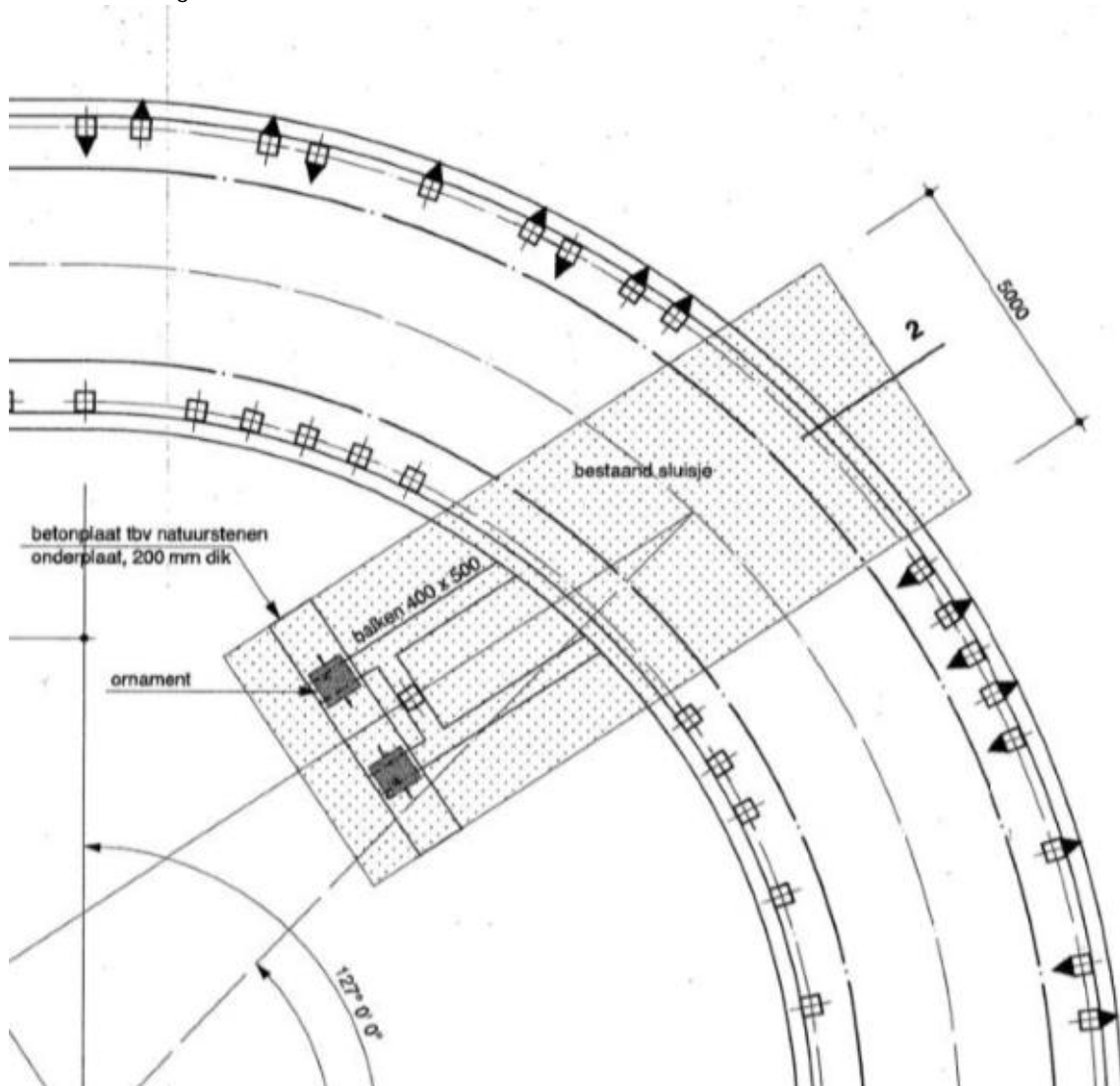
Aanvullende informatie oude bestektekeningen 1995 en duikinspectie 19 juni 2019

Bij de dijkversterking in de jaren '90 van de 20e eeuw is ter plaatse een onderheide U-bak gerealiseerd. Op de dwarsdoorsnede ter plaatse van het sluisje is te zien dat ten behoeve van het aanbrengen van de damwand / paal de sluisdoorgang op enkele plekken is gesloopt. Na het aanbrengen van de paal en kwelscherm is de sluis dichtgemetseld en volgezet met zand. Dit zand is tijdens de duikinspectie op 19 juni 2019 niet aangetroffen. Tenslotte is de natuurstenen onderplaat van de windwerken door een betonnen dekplaat vervangen.

Doel van de duikinspectie op 19 juni 2019 was om de constructie-opbouw en huidige staat van de sluis vast te leggen om een veiligheidsbeoordeling mogelijk te maken. Naar aanleiding van de inspectieresultaten is de een situatieschets gemaakt. Uit de inspectie is gebleken dat de sluis aan beide zijden is dichtgezet met een schildmuur van metselwerk. Waarschijnlijk is achter deze schildmuur nog wel de holle ruimte van het gewelf aanwezig. De sponningen van de schuiven van de windwerken zijn afgedekt met een stalen plaat. Het metselwerk van het gewelf is over het algemeen in slechte staat.

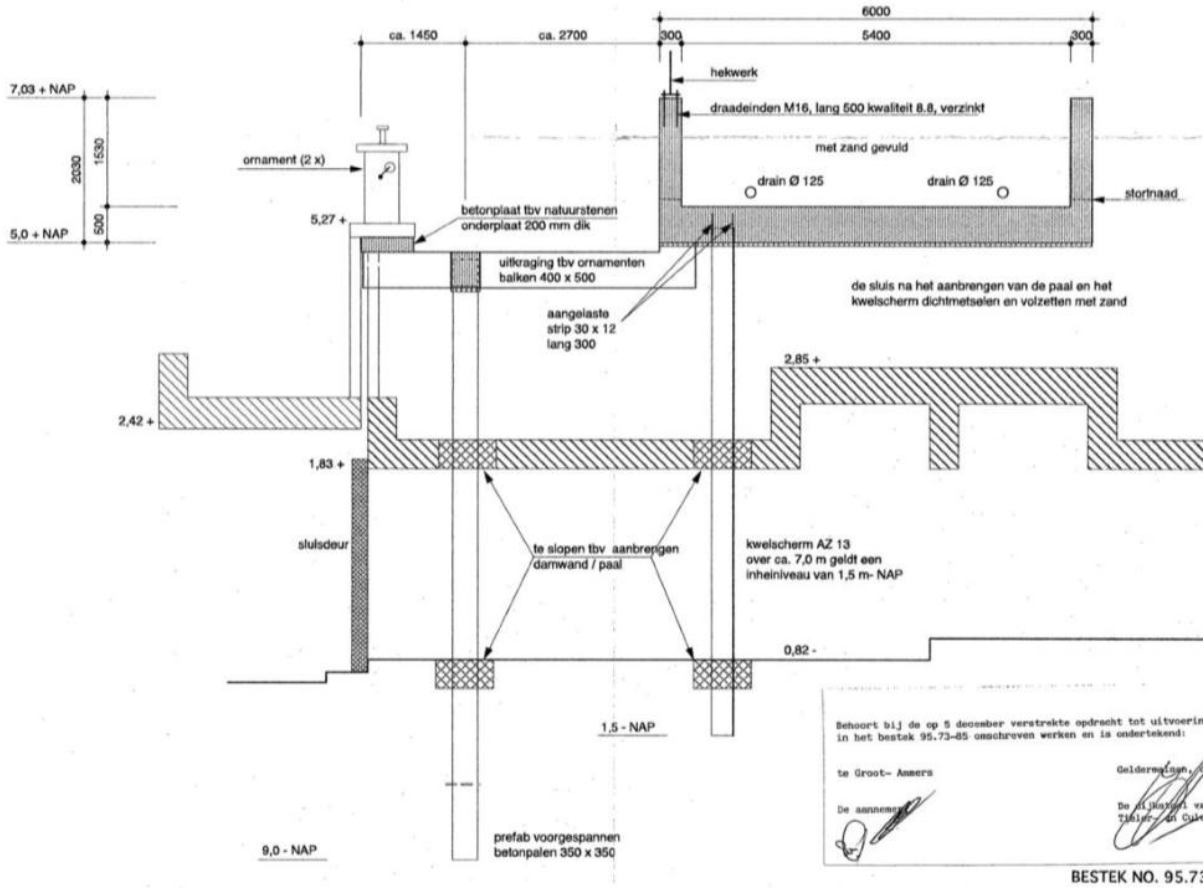
Rijksmonument Herwijnense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)
Waldijk 29, Vuren, West Betuwe
Monumentnummer: 531.900

Bestekstekening 1995

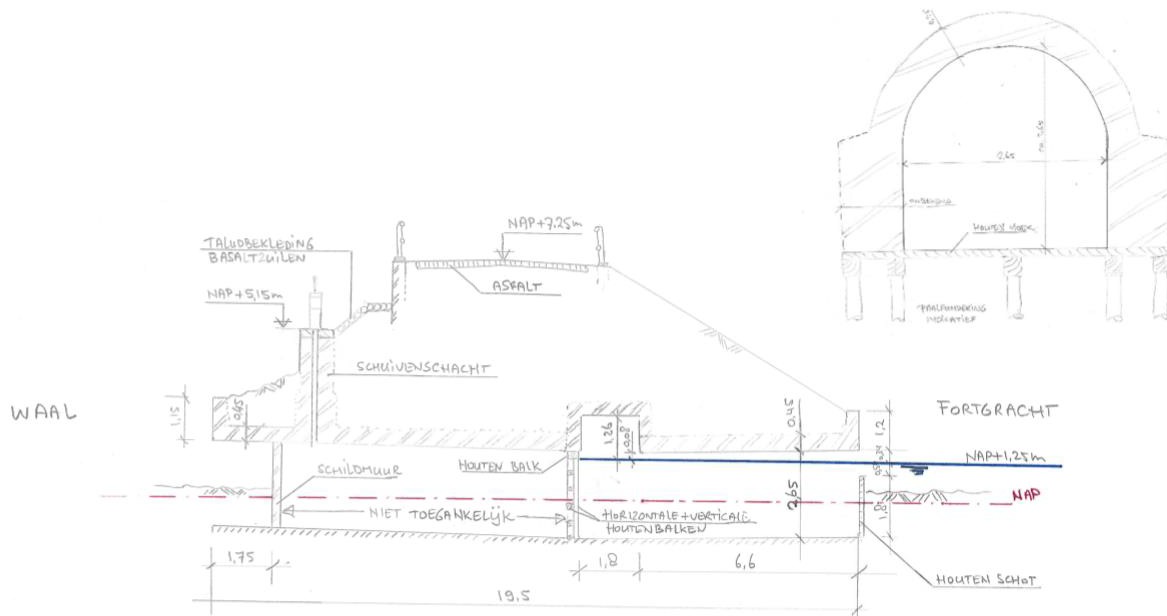
Rijksmonument Herwijnsense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)
 Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe
 Monumentnummer: 531.900

Dwarsdoorsnede bestekstekening 1995

Rijksmonument Herwijnense uitwateringssluis (Fort bij Vuren)
 Waaldijk 29, Vuren, West Betuwe
 Monumentnummer: 531.900

Situatieschets duikinspectie

Figuur 5-2: Langs- en dwarsdoorsnede Herwijnense Uitwateringssluis op basis van inspectieresultaten

Bron: Veiligheidsanalyse waterkerende kunstwerken. Graaf Reinald alliantie 2019

Impact

De sluis ligt in de dijk met de windwerken op de voormalige kruin, het huidige buitentalud. Door de holle ruimtes van de sluis onder de dijk op te vullen, wordt het historische gewelf verder aangetast. Aangezien dit met materialen wordt gedaan die niet hechten aan het bestaande gemetselde gewelf, is dit een reversibele oplossing.

Effectbeoordeling

Gezien het feit dat het een sluisrestant betreft en er in het verleden reeds ingrepen hebben plaatsgevonden die afbreuk hebben gedaan aan de fysieke historische verschijningsvorm, én het feit dat de toekomstige ingrepen omkeerbaar zijn, wordt het effect van de ingrepen neutraal beoordeeld.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Vulmateriaal niet-hechtend aan bestaand gewelf.
- Herkenbaarheid van de opening van het sluisje behouden door terugliggende opvulling.
- Rekening houden met draagkracht onderconstructie (houten vloerdelen op houten paalfundering).
- Restauratie originele onderdelen, zoals de gemetselde boog aan de buitenzijde en de windwerken.
- Zie ook de Heritage Impact Assessment (HIA) Nieuwe Hollandse Waterlinie (oktober 2018) en de oplegnotitie bij de HIA (januari 2020).

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Gemeente West Betuwe
t.a.v. Mw. N. Breij
Postbus 112
4190 CC Geldermalsen

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Datum 30-03-2020
Betreft Aanvulling advies RCE | wijzigen van het verloop en het versterken
van de dijk tussen Gorinchem en Waardenburg

Contactpersoon
Maurits van Putten
T 06 31 79 43 98
m.van.putten@cultureelerfgoe
d.nl

Onze referentie
137945

Geachte,

In navolging van het advies van de RCE van 11 maart 2020 over wijzigen van het verloop en het versterken van de dijk tussen Gorinchem en Waardenburg stuur ik u deze aanvulling op bovengenoemd advies.

Onderdeel van bovengenoemd advies betrof het rijksmonument Fort bij Vuren (monumentnummer 531891). Het voornemen aldaar bestaat uit het plaatsen van een langsconstructie in de dijk langs het gehele monument en het creëren van 50 verlaagde parkeerplaatsen aan de buitendijkse zijde van de Waaldijk.

Uitsluitend op het onderdeel met betrekking tot het parkeren luidt het advies van de RCE in bovengenoemd advies negatief. Met deze brief wil ik dat advies graag nader toelichten.

Het negatieve advies is met name het gevolg van het feit dat uit de stukken niet duidelijk wordt waarom gekozen is voor het verlaagd parkeren op de dijk en niet gekozen is voor de meest positieve variant (optie 3) uit de Heritage Impact Assessment (HIA), welke is uitgevoerd in het kader van de dijkversterking. In de HIA blijkt dat er een gunstigere oplossing bestaat voor het parkeren dan het huidige voorstel op de Waaldijk, te weten een nieuw te realiseren parkeerplaats ten westen van de noordelijk gelegen begraafplaats. Aangezien niet goed onderbouwd is waarom niet voor deze optie gekozen is, en er dus een beter alternatief terzijde wordt geschoven, luidde het advies op dit onderdeel negatief.

Het parkeren nabij het Fort bij Vuren is echter een noodzaak als gevolg van de openbare toegankelijkheid van het fort. De situatie met het (verlaagd) parkeren op de dijk doet desalniettemin afbreuk aan de vorm, functie en de beleving van het Strategisch Landschap en Watermanagementsysteem, met name door de (visuele) breuk die het parkeren veroorzaakt tussen het fort, de dijk als hoofdverdedigingslijn, komkering en acces, en de rivier. Voornamelijk vanaf de overzijde van de Waal met de drukbezochte locatie van Slot Loevestein en vanaf de druk bevaren Waal zelf is de voorliggende optie niet optimaal.

Bovenstaande betekent echter niet dat het voorstel niet aanvaardbaar is vanuit het oogpunt van de monumentenzorg. Zoals in het advies (11 maart 2020) staat geschreven betekent het verlaagd parkeren een verbetering van de huidige situatie. Het schootsveld wordt niet langer verstoord en het parkeren wordt niet langer 'ongeorganiseerd' gedaan op de dijk zelf, maar op een daarvoor speciaal

ingerichte plek, welke direct aansluit bij het nieuw te realiseren uitzichtpunt. Uitsluitend op dit voorstel bestaan er dan ook geen bezwaren vanuit de monumentenzorg.

Wel is in het vergunningstraject een goede onderbouwing nodig waarom het parkeren op de dijk de voorkeur geniet boven de variant ten westen van de begraafplaats zoals beschreven en gewaardeerd in de HIA. Dit kan het gevolg zijn van een integrale belangenafweging door de gemeente.

Wanneer deze inhoudelijke onderbouwing inzichtelijk wordt gemaakt, bestaan er vanuit het oogpunt van de monumentenzorg geen bezwaren meer voor het verlenen van een omgevingsvergunning.

Met vriendelijke groet,
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

Maurits van Putten
Adviseur Architectuurhistorie
Regio Noord-Oost

Gemeente West-Betuwe
T.a.v. de heer H. Pijpers
Postbus 6267
4000 HG Tiel

Datum

1 april 2020

Zaaknummer

2020-003349

OnderwerpAdvies Gedeputeerde Staten
artikel 2.1, lid 1, onder f (Wabo) en
artikel 6.4, lid 1, onder b (Bor)**Inlichtingen bij**G. Volkers
026 359 9088
post@gelderland.nl**Blad**

1 van 4

BetreftAdvies Provincie Gelderland, wijzigen van het verloop en het versterken van de
dijk tussen Gorinchem en Waardenburg

Beste meneer Pijpers,

Naar aanleiding van uw verzoek om advies over de wijziging van het verloop en het versterken van de dijk tussen Gorinchem en Waardenburg berichten wij u het volgende. De dijk tussen Gorinchem en Waardenburg is afgekeurd en dient versterkt te worden. De dijk kan op drie manieren worden versterkt, namelijk: binnenwaarts, buitenwaarts en verhoogd. Uitgangspunt bij de keuze van dijkversterking is het minimaal wijzigen van de monumenten. In totaal liggen tussen het gedeelte Waardenburg en Fort Vuren 15 beschermde monumenten.

Op 21 januari 2020 is er door het planoverleg een pre-advies uitgebracht over een aantal van de aanwezige monumenten. In het planoverleg zijn de monumenten die direct of indirect te maken krijgen met de gevolgen van de dijkversterking tussen Gorinchem en Waardenburg besproken. In het pre-advies is over de vermiste Grenspaal Staats Spoorwegen opgemerkt dat het van belang is dat de mensen die straks met de afgraving van de dijk gemoeid zijn, zich bewust zijn van de potentiële aanwezigheid van het monument.

Bij de fortaanleg, Fort bij Vuren wordt de kruin van de nieuwe dijk rondom het Fort bij Vuren 20 tot 36 cm hoger dan de bestaande kruin. Het binnentalud van de dijk verandert niet. Aan de buitenzijde komt een klein 1:3 talud. De bestaande parkeerplaatsen op de dijk ter hoogte van het fort, worden na de dijkversterking verlaagd teruggebracht, waarbij de parkeerplaatsen, een uitkijkpunt met liniemeubilair en fietsenrekken in één lijn worden gerealiseerd.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

Datum

1 april 2020

Zaaknummer

2020-003349

Blad

2 van 4

In een gezamenlijke reactie vanuit het planoverleg hebben de adviseurs hun twijfels uitgesproken over de inpassing van 50 buitendijkse parkeerplaatsen bij Fort Vuren.

Voor het peilschaalhuisje is op 12 februari 2020 een apart overleg bij de gemeente West-Betuwe geweest. Naar aanleiding van dit overleg is op 19 februari 2020 door het planoverleg een pre-advies uitgebracht over het peilschaalhuisje. In dit advies is aangegeven dat het verplaatsen van het peilschaalhuisje niet wenselijk is omdat er een goed en zorgvuldig afgewogen alternatief ligt waarbij behoud van het peilschaalhuisje in situ mogelijk blijkt.

U heeft op 10 maart 2020 de aanvraag omgevingsvergunning voor het wijzigen van het verloop en het versterken van de dijk tussen Gorinchem en Waardenburg voor advies bij ons ingediend.

Wij hebben besloten **een positief advies** te geven over de wijziging van het verloop en het versterken van de dijk tussen Gorinchem en Waardenburg op voorwaarde dat tegemoet wordt gekomen aan wat wij adviseren/aanbevelen.

- Waalbandijk 115 Hellouw, monumentnummer 30345, De voorgenomen buitendijkse as verschuiving heeft tot gevolg dat een deel van de bestaande kruin wordt afgegraven. Hierdoor wordt grond dat al jarenlang tegen de zijgevel van de boerderij ligt verwijderd. De boerderij komt hierdoor verder van de dijk af te liggen. Voordat met de uitvoering begonnen wordt dient op basis van constructief onderzoek aangetoond te worden dat het grondverzet niet leidt tot onherstelbare schade aan het monument. Ik adviseer voorafgaand aan de uitvoering een nulmeting uit te voeren om eventueel de gevolgen voor het monument tijdens het grondverzet te monitoren.
- Parkeerplaatsen bij Fort bij Vuren, monumentnummer 531891. Er worden 50 parkeerplaatsen verlaagd aangelegd. De parkeerplaatsen boven op de dijk komen te vervallen. Ik sta positief tegenover het verlaagd aanleggen van de parkeerplaatsen. Uit de Heritage Impact Assessment blijkt dat deze variant geen negatieve impact heeft op de kernkwaliteiten van Fort Vuren en omgeving als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Bovendien is een netjes ingerichte parkeerplaats in de dijk een verbetering van het bestaande, rommelige beeld rond het fort.
- Peilschaalhuisje Waaldijk 2 Herwijnen, monumentnummer 523128. Het ontwerp van de dijk ter plaatse van het peilschaalhuisje maakt het mogelijk om het peilschaalhuisje en het meetsysteem intact te houden. Wel vraag ik aandacht voor de inpassing en de toegankelijkheid van het peilschaalhuisje.
- Nadrukkelijk vragen we tijdens de uitvoering van de werkzaamheden aandacht voor het opsporen van de vermiste Grenspaal Staats Spoorwegen

Wij verzoeken u dit advies te betrekken in uw besluitvorming op de vergunningaanvraag.

Datum

1 april 2020

Zaaknummer

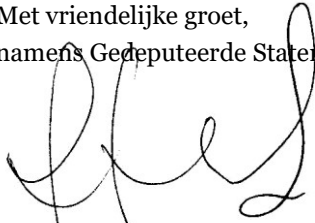
2020-003349

Blad

3 van 4

Een afschrift van het door u genomen ontwerpbesluit en te zijner tijd van het definitieve besluit zien wij met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Liesbet Hoek
Programmamanager Cultuur & Erfgoed

Datum

1 april 2020

Zaaknummer

2020-003349

Blad

4 van 4

Kopie:

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Postbus 1600, 3800 BP Amersfoort

Gelders Genootschap, t.a.v. Samenwerkingsverband Cultuurhistorie, Postbus 68, 6800 AB

Arnhem

Prog/Prog, Anita Nijhuis

Prog/Prog, Joop Heijdra

Prog/Prog, Geke Volkers

AANVRAAG ADVIES

WELSTAND

DOSSIERNUMMER ODR

0214136892

ONDERWERP

Het wijzigen van het verloop en het versterken van de dijk tussen Gorichem en Waardenburg

ADRESLOCATIE

Gorichem-Waardenburg, Vuren-Waardenburg

VASTGESTELDE BOUWKOSTEN

€ volgt (ex. BTW)

DORPSKWALITEITSPLAN

WELSTANDSNOTA

BEELDKWALITEITPLAN

BESCHERMDE STATUS

CONTACTPERSOON ODR

Hans Pijpers

STATUS	omgevingsvergunning	
CONCLUSIE	POSITIEF, mits	

DATUM ADVIES

18-03-2020

TOELICHTING OP ADVIES

Informatie

De dijk tussen Gorinchem en Waardenburg is afgekeurd en dient versterkt te worden. De dijk kan op drie manieren worden versterkt, namelijk: binnenwaarts, buitenwaarts en verhoogd.

In het Planoverleg van het Samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland zijn de monumenten die direct of indirect te maken krijgen met de gevolgen van de dijkversterking tussen Gorinchem en Waardenburg besproken. Tijdens dit overleg zijn de monumenten die tussen Waardenburg en Fort Vuren liggen behandeld. In totaal gaat het om vijftien monumenten, maar aangezien niet alle plannen op vragen of weerstand duiden, worden hier enkel de plannen besproken die dat wel doen.

Vermiste Grenspaal Staats Spoorwegen:

Het monument is sinds de dijkversterking in de jaren 90 van de 20e eeuw 'vermist'.

Vermoed wordt dat de paal bij de dijkversterking in het talud

van de nieuwe dijk is opgenomen, maar er kan niet worden uitgesloten dat

de paal verdwenen is. Zolang de aanwezigheid van de paal in het gebied en exacte ligging (x, y, z) van de paal niet is aangetoond, kan het effect van de voorgenomen dijkversterking op dit monument niet worden beschreven of beoordeeld.

Reactie: De adviseurs benadrukken dat het, aangezien het niet zeker is of de grenspaal nog aanwezig is in de ondergrond of dat deze is afgevoerd, van belang is dat de mensen die straks met de afgraving van de dijk gemoeid zijn, zich bewust zijn van de potentiële

aanwezigheid van het monument. Dit specifieke voorbeeld benadrukt ook het belang van een gedegen systeem van opslag voor dergelijke monumenten. Het verwijderen en naderhand terugplaatsen op de nieuwe kruin van de dijk moet goed geregeld worden.

Kasteelterrein Frisvestijn/Frissestein:

Het terrein bestaat uit grasland en bomen. Het terrein ligt ingeklemd tussen de in de jaren 90 van de 20e eeuw aangelegde dijk en een kleitichelput.

De begrenzing van het monumentale terrein volgt de huidige perceelgrenzen en ligt, naar het zich laat aanzien, buiten (en niet onder) de in de jaren 90 van de 20e eeuw gerealiseerde dijk.

De kruin van de dijk wordt een meter hoger. Het effect van de voorgenomen ingrepen ter hoogte van het archeologisch rijksmonument op de integriteit van de ondergrondse resten van het kasteel en de kasteelgracht, wordt als matig negatief beoordeeld. De hoogte van de dijk neem niet of nauwelijks toe. Het ruimtebeslag van de nieuwe dijk is gelijk aan dat van de bestaande dijk.

In de uiterwaard wordt een strang gegraven. De afstand van de strang tot het monumentaal terrein varieert in het ontwerp van 2 tot 16 meter. Aan de westelijke zijde van de strang wordt een uitstroomopening gerealiseerd. De strang wordt vervolgens aangesloten op de bestaande plas ten oosten van het kasteelterrein Frisvestijn.

Reactie: Ten aanzien van het verbinden van de nieuwe streng en de plas ten oosten van het monument met de Waal is het van belang heel goed inzicht te hebben in de mogelijke impact daarvan op het rijksmonument. Daarom wordt geadviseerd ook de grondwaterstanden en afkalving te monitoren in de eerste jaren na de oplevering. Het aanbrengen van een oeverbescherming lijkt een noodzakelijke en ook goed denkbare ingreep.

Peilschaalhuisje:

Tegen de dijk, buitendijks aan de rivierzijde van de Waaldijk, gelegen voormalig peilhuisje. Het werd in 1874 gebouwd en diende voor het meten van de waterhoogten en het waarnemen van ijs. In 1989 is het buiten gebruik geraakt toen de waterstanden per computer werden geregistreerd. Binnen staat het oude meetinstrument uit 1926, dat nog geheel intact is. Ondanks het feit dat de plannen voor de dijkverzwaring ter plaatse van het peilschaalhuisje nu zodanig zijn aangepast dat het peilschaalhuisje kan blijven staan, zijn er toch bezwaren vanuit de stichting Peilschaalhuisje. In een apart overleg met de stichting en alle betrokkenen is bij de gemeente een apart overleg over het peilschaalhuisje georganiseerd waarin de verschillende standpunten zijn besproken.

Reactie: Het uiteindelijke advies van de gemeentelijke commissie, de RCE en Provincie is om het peilschaalhuisje niet te verplaatsen en het aangepaste voorstel voor de dijkverzwaring hier uit te voeren. Wel is het hierbij van belang dat de technische problemen rondom de verzwakking van het peilschaalhuisje worden opgelost en dat omgeving van het peilschaalhuisje zodanig in de nieuwe situatie wordt ingericht dat het gebouwtje fatsoenlijk kan worden betreden en het hekwerk op een logische wijze rondom kan worden aangebracht. Op deze wijze wordt dan ook tegemoet gekomen aan enkele zorgen van de stichting.

Fortaanleg, Fort bij Vuren:

De kruin van de nieuwe dijk rondom het Fort bij Vuren wordt 20 tot 36 cm hoger dan de bestaande kruin. Het binnentalud van de dijk verandert niet. Aan de buitenzijde komt een klein 1:3 talud. De bestaande parkeerplaatsen op de dijk ter hoogte van het fort, worden na de dijkversterking verlaagd teruggebracht, waarbij de parkeerplaatsen, een uitkijkpunt met

liniemeubilair en fietsenrekken in één lijn worden gerealiseerd.

Reactie: Over de 50 buitendijkse parkeerplaatsen hebben de adviseurs hun twijfels. In hoeverre is er gezocht naar alternatieven? Het semipermanent parkeren van auto's op de dijk verstoort het zicht op en beleving van het bijzondere dijktraject en sluit niet goed aan op de monumentale waarden als militaire zone en de deels gave en in elk geval goed herkenbare relatie met het schootsveld.

Conclusie:

Met inachtneming van de hierboven benoemde punten, adviseert de commissie positief vanuit het oogpunt van welstand en monumentenzorg onder voorwaarde dat ten aanzien van het peilschaalhuisje de bouwkundige problemen van de verzakking worden opgelost en de terreininrichting ook zodanig wordt uitgevoerd dat het peilschaalhuisje goed te bereiken valt. Deze werkzaamheden vallen echter onder een aparte aanvraag met betrekking tot het gebouwtje. Op deze laatste werkzaamheden zijn de provinciale uitvoeringsvoorschriften voor duurzame instandhouding van cultuurhistorische waarden van toepassing.

ADVISEUR RUIMTELIJKE
KWALITEIT

IR. M. STEINS

ADVISEUR CULTUURHISTORIE

IR. M.A. VAN BLEEK

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Omgevingsdienst Rivierenland
T.a.v. dhr. H. Pijpers
Postbus 6267
4000 HG Tiel

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon

Maurits van Putten
06 31 79 43 98
m.van.putten@cultureelerfgoed.nl

Zaaknummer

Olnummer

Bijlagen
0

Datum 7 april 2020
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

Geacht college,

Op 6 maart 2020 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van onderstaande monumenten op grond van artikel 2.26, tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor). U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden.

Dit advies heeft betrekking op de volgende rijksmonumenten:

- 30345
- 531891
- 531901
- 531900
- 523128

Onderstaand advies heeft betrekking op vier rijksmonumenten gelegen aan de Waaldijk en Waalbandijk. Per rijksmonument zullen de gegevens worden vermeld en zal afzonderlijk advies worden gegeven. De koppeling van vier monumenten in één aanvraag komt voort uit de afspraak om per gemeente één omgevingsvergunning aan te vragen voor de dijkversterking met als doel de voortgang van het vergunningenproces te bespoedigen. De stukken zijn in het kader van vooroverleg reeds besproken tijdens het Planoverleg te Arnhem op 21 januari 2020. Tevens zijn de afzonderlijke ingrepen per monument afgestemd met ondergetekende.

Gegeven rijksmonument

Naam: -
Adres: Waalbandijk 115
Postcode/plaats 4174 GR, Hellouw
Gemeente/provincie West Betuwe, Gelderland
Monumentnummer 30345

Plan

De voorgenomen buitendijkse asverschuiving heeft tot gevolg dat een deel van de bestaande kruin wordt afgegraven. Hierdoor wordt grond, als zijnde een deel van de dijk, dat al decennia lang tegen de zijgevel van de boerderij ligt, verwijderd. De boerderij komt hierdoor verder van de dijk af te liggen.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen met daaraan verbonden het volgende voorschrift:

- Voordat met de uitvoering begonnen wordt dient op basis van constructief onderzoek aangetoond te worden dat het grondverzet niet leidt tot onherstelbare schade aan het monument.

In onderstaande motivering licht ik dit nader toe.

Het plan raakt de boerderij aan de Waalbandijk die rond 1800 gebouwd is. Het betreft een gepleisterde boerderij onder rieten wolfsdak met een stal met overstek. De buitendijkse asverschuiving heeft tot gevolg dat de boerderij iets vrijer komt te liggen en dat de kenmerkende fysieke relatie tussen boerderij en het dijklichaam verloren gaat. Dit heeft een negatieve invloed op belevingswaarde van het monument. De boerderij blijft echter in ongewijzigde staat behouden. Er bestaat dan ook geen bezwaar tegen voorliggend plan vanuit het perspectief van de monumentenzorg. Wel is het belangrijk dat als voorwaarde in de omgevingsvergunning wordt opgenomen dat voordat met de uitvoering begonnen wordt, op basis van constructief onderzoek is aangetoond dat het grondverzet niet leidt tot schade aan het monument. Tevens raad ik nadrukkelijk aan om de boerderij te monitoren tijdens en na de werkzaamheden.

Uit de tekeningen wordt nog onvoldoende duidelijk hoe de nieuwe ruimte tussen boerderij en dijk er uit komt te zien. Dit vraagt om een nadere uitwerking. Het is van belang om een logische relatie tussen dijk en boerderij te behouden en kwaliteit mee te geven aan de inrichting.

Gegeven rijksmonument

Naam:	Herwijnse Uitwateringssluis
Adres:	Waaldijk 29
Postcode/plaats	4214 LB Vuren
Gemeente/provincie	West Betuwe, Gelderland
Monumentnummer	531900

Het Plan

Als gevolg van de onveilige en constructief slechte staat van de sluis moet de sluis dichtgezet worden. Dit wordt gedaan met materialen die niet hechten aan de oorspronkelijke gewelven.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen. In onderstaande motivering licht ik dit nader toe.

Voorliggend plan is eerder besproken met ondergetekende. Het is goed om te zien dat het eerdere advies is meegenomen in de uitwerking van de plannen. De Herwijense uitwateringssluis heeft dienst gedaan als een gecombineerd militair en civiel waterbouwkundig onderdeel van de inundatiemiddelen voor het poldergebied rondom Vuren. Met de aanleg en latere wijzigingen aan het fort veranderde de directe verbinding met de polders en het functioneren van de sluis. De sluis werd zo tevens een inlaatsluis voor water vanuit de Waal voor de gracht van het Fort bij Vuren en de inundatiekanalen voor de achterliggende polders. De uitwateringssluis bestaat uit een gemetselde gewelfde, duikervormige doorlaat onder de Waaldijk. De sluis wordt gekenmerkt door twee windwerken waarmee de waterkerende schuiven bediend werden. Tijdens de vorige dijkversterking in 1995 zijn diverse wijzigingen van de situatie doorgevoerd. Zo is ten behoeve van het aanbrengen van de damwand/paal de sluisdoorgang op enkele plekken gesloopt. De sluis is vervolgens aan beide zijden dichtgemetseld met een schildmuur en volgestort met zand.

Het opvullen van de nog holle ruimtes in de sluis is noodzakelijk met het oog op de veiligheid van de dijk, maar doet afbreuk aan de nog resterende monumentale waarden. Om het gemetselde gewelf niet te beschadigen wordt de ruimte gevuld met niet hechtend materiaal. Er is daarmee een passende en reversibele oplossing gevonden voor behoud van de sluisresten en de noodzakelijke veiligheid. Aangezien het slechts een restant van een niet langer functionele sluis betreft die in het verleden al meerdere wijzigingen heeft ondergaan en de ingreep zowel reversibel, onzichtbaar én noodzakelijk is, bestaat er geen bezwaar vanuit de monumentenzorg. De aandachtspunten uit het preadvies, waaronder terugliggende opvulling en restauratie van de gemetselde bogen, komen terug in de definitieve aanvraag. Het is van belang dat deze onderdelen ook in de definitieve planvorming een plek krijgen. De relatie tussen achterland, dijk, uitwateringssluis (inlaat) en rivier dient daarbij zichtbaar en logisch behouden te blijven.

Gegeven rijksmonument

Naam:	Fort bij Vuren
Adres:	Waaldijk 29
Postcode/plaats	4214 LB, Vuren
Gemeente/provincie	West Betuwe, Gelderland
Monumentnummer	531891

Plan

Rondom Fort bij Vuren is gekozen voor een langsconstructie. De kruin van de nieuwe dijk rondom het fort wordt 20 tot 36 CM hoger dan de bestaande kruin. Het binnentalud van de dijk verandert niet. Aan de buitenzijde komt een klein 1:3 talud. De bestaande parkeerplaatsen op de dijk ter hoogte van het fort, worden na de dijkversterking verlaagd teruggebracht aan de buitenzijde van de dijk, waarbij de parkeerplaatsen, een uitkijkpunt met liniemeubilair en fietsenrekken is één lijn worden gerealiseerd.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning niet te verlenen. Dit oordeel betreft uitsluitend betrekking op de voorgestelde parkeeroplossing op de dijk. Wat betreft de dijkversterking kan de gekozen variant met een langsconstructie wél rekenen op een positief advies.

In onderstaande motivering licht ik dit nader toe.

De aanleg van Fort bij Vuren dateert in hoofdzaak van de periode 1844-1849 en 1873 - 1879. Het fort had als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) tot doel Gorinchem te verdedigen en te voorkomen dat de vijand verder westelijk trok. Het Fort bij Vuren zou gebruikt worden tijdens de verschillende mobilisaties en werd in 1940 door een Duitse luchtaanval geraakt. De weg over de Waaldijk liep aanvankelijk tussen de beide aardwerken door, maar toen deze verenigd zijn, is de thans openbare omleidingsweg zuidelijk om het fort geleid, aan de buitenoever van de natte gracht. Deze gracht van het Fort bij Vuren is nog vrijwel compleet aanwezig. Het fort vertegenwoordigt hoge cultuur- en architectuurhistorische waarden als ook hoge ensemble- en situationele waarden en is onderdeel van de voordracht van de NHW als UNESCO werelderfgoed.

Het complex Fort bij Vuren is een van de meest herkenbare en afleesbare locaties van het landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het traject Gorinchem-Waardenburg. Hier komen de drie hoofdkenmerken Strategisch Landschap, Watermanagementsysteem en Militaire Werken samen en de dijk vormt hier de schakel tussen deze drie hoofdkenmerken. Met name aan de randen van het fort is de relatie tussen de rivier, als acces en watervoorziening, het landschap van de inundatiekommen en inundatiewerken, en de militaire verdedigingswerken en veldversterking behorende bij het complex, zeer goed beleefbaar.

Voorgenoemde ingreep treft met name de openbare omleidingsweg bij het Fort bij Vuren. Door de beperkte dijkverhoging is de impact op de dijktafsluiting gering en heeft de dijkversterking geen impact op de verschijningsvorm van het glacis en de fortgracht. Het is positief dat er op deze plek gekozen is voor een langsconstructie. Ik onderschrijf de aandachtspunten om de strooibakken en

tetraëders terug te plaatsen op de dijk, bij voorkeur op de oorspronkelijke locatie en in samenhang met de tankversperring.

Het huidige parkeren op de dijk doet afbreuk aan de oorspronkelijke vorm, het oorspronkelijke gebruik, de oorspronkelijke functie en de beleving van het Strategisch Landschap en Watermanagementsysteem, met name door de (visuele) breuk die het parkeren veroorzaakt tussen het fort, de dijk als hoofdverdedigingslijn, komkering en acces, en de rivier. Daarnaast doet het enigszins afbreuk aan het hoofdkenmerk Militaire Werken doordat de openheid van het schootsveld verminderd is wanneer er geparkeerde auto's zijn. Echter, de voorgestelde optie om 50 buitendijkse parkeerplaatsen, 1 meter lager dan de kruin, verbetert de huidige situatie mijn inziens onvoldoende. Het enkelzijdig buitendijks parkeren heeft, hoewel in mindere mate, een negatieve impact op de oorspronkelijke vorm, gebruik, functie en de beleving van de dijk. Met name vanaf de overzijde van de Waal met de drukbezochte locatie van Slot Loevestein en vanaf de druk bevaren Waal zelf verbetert de situatie onvoldoende.

Daar staat tegenover dat het schootsveld niet langer in directe zin verstoord wordt door geparkeerde auto's, waarmee het een verbetering van de huidige situatie is vanaf de Waaldijk gezien.

Voor de parkeeropgave zijn in de Heritage Impact Assessment (HIA) vijf mogelijke oplossingen op vier verschillende locaties onderzocht. Daaruit komt optie 3 aan de westzijde van de begraafplaats als beste optie naar voren. Het realiseren van een parkeergelegenheid aan de westzijde van de begraafplaats, doet wellicht zeer gering afbreuk aan de oorspronkelijke functie van het inundatieveld maar voorkomt dat de auto's semipermanent geparkeerd staan op de dijk. Het niet parkeren op de Waaldijk heeft een positief effect op de beleving en afleesbaarheid van de rivier de Waal en de Waaldijk als inundatiekade. Uit de stukken wordt niet duidelijk waarom gekozen is voor de neutrale optie 2, waarbij wel op de dijk wordt geparkeerd in plaats van optie 3.

Hoewel ik mij bewust ben van de grotere afstand tussen een parkeerplaats ten westen van de begraafplaats en de ingang van het fort adviseer ik met het oog op de monumentale waarden en overeenkomstig te conclusies in de HIA om de dijk ongemoeid te laten door het parkeren te op te lossen ten westen van de begraafplaats. Op dit onderdeel adviseer ik dan ook negatief.

Gegeven rijksmonument

Naam: Tankversperring fort bij Vuren
Adres: Waaldijk 29
Postcode/plaats 4214 LB, Vuren
Gemeente/provincie West Betuwe, Gelderland
Monumentnummer 531901

Plan

Ter hoogte van de tankversperring wordt een langsconstructie aangebracht aan de binnenzijde van de kruin. Op deze locatie is sprake van een overgang van een binnendijkse versterking naar een langsconstructie.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen.

In onderstaande motivering licht ik dit nader toe.

De restanten van de tankversperring, welke nog zichtbaar is vanaf en nabij de Waaldijk dateert van kort voor de Tweede Wereldoorlog en had tot functie om het oprukken van vijandige troepen te belemmeren of te vertragen. De tankversperring vormt een onderdeel van de accesverdediging in de Noordelijke Waaldijk en ligt ca 150 meter ten oosten van Fort bij Vuren. Het is niet bekend hoeveel tankversperringen in de Nieuwe Hollandse Waterline zijn aangelegd. Rond het jaar 2000 waren er nog ca. 10 herkenbaar aanwezig, waarvan 1 compleet. De tankversperring bestaat uit een afgeschuind gietbetonnen blok waarin over de volle breedte van de weg twee rijen, rechthoekige, gietijzeren deksels voorkomen. De restanten van de tankversperring vertegenwoordigen onder ander cultuurhistorische waarden als onderdeel van de NHW en zeldzaamheidswaarde.

In aansluiting op de eerdere adviezen is het aan te bevelen om de tankversperring zo goed mogelijk beleefbaar en tevens direct zichtbaar te maken vanaf de openbare omleidingsweg. Een niet-hinderlijke onderbreking in het wegdek kan bijdragen aan de herkenbaarheid en belevingswaarde. De tankversperring vormt een belangrijke én tot de verbeelding sprekende herinnering aan de Tweede Wereldoorlog en de wijze van verdediging in de jaren daaraan voorafgaand. De keuze voor een langsconstructie in dit dijkvlak is positief, echter is niet bekend in hoeverre er nog restanten van de tankversperring liggen opgesloten in het huidige dijklichaam. Met het plaatsen van een langsconstructie is behoud van de evt. ondergrondse delen van de tankversperring niet mogelijk. In het geval dat er alsnog resten worden gevonden luidt mijn advies om deze resten fotografisch te documenteren én te archiveren en zo veel en mogelijk in situ te behouden.

Indien noodzakelijk kunnen de tetraëders tijdelijk verplaatst worden om uiteindelijk op dezelfde locatie terug te worden geplaatst. In dat geval dient een werkplan te worden opgesteld voor de verplaatsing, tijdelijke opslag en terugplaatsing en moet de RCE geïnformeerd worden. Verplaatsing dient tevens gepaard te gaan met een eventuele noodzakelijke behandeling/restauratie van de tetraëders.

Gegeven rijksmonument

Naam: Peilschaalhuisje
Adres: Waaldijk 2
Postcode/plaats 4171 CE Herwijnen
Gemeente/provincie West Betuwe, Gelderland
Monumentnummer 523128

Het plan

Het plan betreft het toepassen van een buitendijkse versterking aan weerszijde van het peilschaalhuisje. Ter hoogte van het peilschaalhuisje zelf is een langsconstructie voorzien. Het peilschaalhuisje kan hierdoor op zijn plek blijven staan. Als gevolg van de dijkverhoging komt de teen van het talud verder richting het peilschaalhuisje te liggen.

In de door Graaf Reinland Alliantie uitgewerkte opties is een zorgvuldige afweging gemaakt tussen enerzijds buitenwaardse asverschuiving en verplaatsing van het peilschaalhuisje en anderzijds een langsconstructie en behoud van het peilschaalhuisje op de huidige locatie. Daarbij zijn voor het beschouwen van de varianten de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het peilschaalhuisje moet blijven functioneren, dat wil zeggen het moet het peil kunnen blijven schrijven;
- De gemetselde waterput is onderdeel van het monument;
- Behoud van de relatie tussen het peilschaalhuisje en haar omgeving;
- Peilschaalhuisje moet buitendijks staan;
- Peilschalen (zoals die nu nabij het huisje staan) moeten gehandhaafd blijven.

In een eerder stadium hebben zowel de gemeente West Betuwe, de RCE als Provincie Gelderland, zowel zelfstandig als gezamenlijk, aangegeven de nadrukkelijke voorkeur te hebben voor de variant waarbij het rijksmonumentale peilschaalhuisje op zijn plek kan blijven staan.

Stichting Peilschaal heeft echter aangegeven meer heil te zien in de variant met een buitenwaardse asverschuiving van de dijk en verplaatsing (en beperkte verhoging) van het peilschaalhuisje. Tevens heeft de Stichting Peilschaal tijdens het overleg op 12 februari 7 punten ter overweging in het verdere adviestraject ingebracht.

Tijdens het overleg van 12 februari is op verzoek duidelijk aangegeven wat de afwegingen en richtlijnen zijn bij het wijzigen van rijksmonumenten en het verplaatsen daarvan. Nadien is dit nogmaals verwoord in een gezamenlijk pre-advies van RCE, Provincie en gemeentelijke monumentencommissie.

Na 12 februari is er geen nieuwe informatie gedeeld of beschikbaar gekomen ten aanzien van de dijkversterking bij het peilschaalhuisje. Dit heeft tot gevolg dat mijn advies van 19 februari niet gewijzigd is en bij deze tevens het definitieve advies is aan de gemeente West-Betuwe. In dit advies geeft ik waar mogelijk rekenschap aan de wensen en aandachtspunten zoals tijdens het overleg ingebracht door en besproken met de Stichting Peilschaalhuisje.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen.
In onderstaande motivering licht ik dit nader toe.

Motivering

Het aan de Waaldijk gelegen peilschaalhuisje, gebouwd in 1874 met een meetinstrument uit 1926 en drie buitenschalen is het laatste nog werkende peilschaalhuisje in Nederland. Het peilschaalhuisje is van architectuurhistorische waarde vanwege de zeldzaamheid van het bouwtype, de bouwstijl en vanwege de gaafheid van de hoofdvorm en detaillering. Het peilschaalhuisje is geheel intact met een nog haarzuiver werkend meetinstrument, inclusief de bijbehorende buitenschalen. Het is een waardevol object als onderdeel van de dijkbebouwing en heeft cultuurhistorische waarde als betekenisvol element in de historische ontwikkeling van de streek, met name op het gebied van de beheersing van het water. Bovendien houdt het peilschaalhuisje deze ontwikkelingen zichtbaar. Wij zijn dan ook zeer verheugd dat de Stichting Peilschaalhuisje zich op eigen kracht al 30 jaar inzet voor het behoud en onderhoud van dit bijzondere rijksmonument.

Het verplaatsen van het peilschaalhuisje achten wij echter in strijd met het belang van het monument en is ons inziens dan ook niet wenselijk. Temeer omdat er een goed en zorgvuldig afgewogen alternatief ligt waarbij behoud van het peilschaalhuisje in situ mogelijk blijkt.

Hoewel in het geval van het peilschaalhuisje de context gelijk zou blijven na verplaatsing en de verplaatsing beperkt is in afstand, is het binnen de monumentenzorg altijd het uitgangspunt om het monument in zijn geheel in situ te handhaven zolang dit mogelijk is. Het verplaatsen van een rijksmonument is

een zeer ingrijpende wijziging van een beschermde situatie en moet binnen wat redelijk is voorkomen worden. De aanwezigheid van een gemetselde put onder het huisje om het meetinstrument te laten functioneren maakt het extra gecompliceerd om het monument zonder schade te verplaatsen. Daarbij is vooralsnog niet aangetoond dat het meetinstrument kan blijven functioneren na verplaatsing. Zoals genoemd is dit een voorwaarde voor de nadere uitwerking van de plannen.

De monumentenzorg beroept zich mede op de internationale afspraken die gemaakt zijn in het Verdrag van Granada (1985). Deze verplicht de lidstaten, waaronder Nederland – en dus ook de gemeenten – het verplaatsen van monumenten of een deel daarvan te verbieden, tenzij dit dringend vereist is voor het behoud van die monumenten. Met andere woorden; verplaatsing is alleen denkbaar als het behoud van het monument op zijn oorspronkelijke locatie onmogelijk is geworden. Het voortbestaan van het monument moet in direct gevaar zijn. Verplaatsen wordt dan beschouwd als een laatste redmiddel om het monument te behouden. Als dit niet overtuigend kan worden aangetoond, is het advies vanuit de monumentenzorg negatief.

In het geval van het peilschaalhuisje is in voorliggend plan aangetoond dat behoud in situ goed mogelijk is zonder dat andere belangen of verplichtingen buiten proportioneel worden geschaad.

Bovenstaande neemt echter niet weg dat ook wij erkennen dat de dijkverhoging het landschap opnieuw zal veranderen en dat de effecten daarvan op de cultuurhistorie niet louter positief zijn. Zo komt het peilschaalhuisje in verhouding 70 centimeter lager te staan ten opzichte van de kruin van de dijk en raakt het peilschaalhuisje steeds meer omsloten door het dijklichaam. Echter, is onzes inziens deze situatie te prefereren boven het verplaatsen van het peilschaalhuisje naar een nieuwe locatie.

Naast eerder genoemde argumenten doet de buitendijkse asverschuiving van de dijk bovendien afbreuk aan relatie tussen de dijkbebouwing en de dijk. De verschillende dijkversterkingen laten zien dat bebouwing en dijklichaam steeds dicht bij elkaar komen te liggen. Hierdoor is de ontwikkeling van het dijklandschap en het watermanagement afleesbaar. Dit gaat verloren door de dijk in zijn geheel op te schuiven. Daarnaast heeft voorliggend plan de geringste ruimtelijke impact.

Voorwaarde bij de dijkversterking is wel dat het peilschaalhuisje op een veilige en goede manier bereikbaar is (middels trap) en dat deuren van het hek open en dicht kunnen. Dit is een ontwerpvoorgave voor nadere uitwerking.

De zorgen die de Stichting Peilschaalhuisje uit over de bouwtechnische staat van het peilschaalhuisje zijn reden om de monumentenwacht te vragen een nieuwe inspectie uit te voeren. De uitkomsten van dit rapport kunnen aanleiding zijn om een constructieve ingreep te doen om het achteroverhellen van het huisje en het scheuren van de vloer tot staan te brengen en indien mogelijk terug te dringen. Hiervoor biedt de RCE subsidiemogelijkheden. Tevens is het raadzaam om een soort 0-meting uit te voeren voordat wordt begonnen met de dijkversterking.

Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de minister van OCW, via het Omgevingsloket online of omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Maurits van Putten
Adviseur Architectuurhistorie
Regio Noord-Oost

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Graaf Reinald Alliantie
t.a.v. Maura Nissen

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Maurits van Putten
T 06 31 79 43 98
m.van.putten@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie

Datum 19 februari 2020
Betreft Peilschaalhuisje Herwijnen

Geachte,

Betreft: Pre advies Peilschaalhuisje Herwijnen
Monumentnummer: 523128

Aanleiding

Aanleiding voor dit advies is de zienswijze van de Stichting Peilschaal op de uitgewerkte opties voor de dijkversterking (traject Gorinchem-Waardenburg) bij het peilschaalhuisje te Herwijnen.

Woensdag 12 februari 2020 is tijdens de vergadering van de gemeentelijke monumentencommissie te Geldermalsen gesproken over het peilschaalhuisje in relatie tot de dijkversterking.

De volgende partijen, allen aanwezig op 12 februari, zijn nadien tot onderstaand advies gekomen.

- Martin van Bleek (namens Gelders Genootschap in de monumentencommissie Geldermalsen)
- Geke Volkers (Provincie Gelderland)
- Maurits van Putten (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Het Plan

In de door Graaf Reinland Alliantie uitgewerkte opties (A en B), is een zorgvuldige afweging gemaakt tussen enerzijds buitenwaardse asverschuiving en verplaatsing peilschaalhuisje en anderzijds een langsconstructie en behoud van het peilschaalhuisje op de huidige locatie.

Daarbij zijn voor het beschouwen van de varianten de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het peilschaalhuisje moet blijven functioneren, dat wil zeggen het moet het peil kunnen blijven schrijven;
- De gemetselde waterput is onderdeel van het monument;
- Behoud van de relatie tussen het peilschaalhuisje en haar omgeving;

- Peilhuisje moet buitendijks staan;
- Peilschalen (zoals die nu nabij het huisje staan) moeten gehandhaafd blijven.

In een eerder stadium hebben zowel de gemeente West Betuwe, de RCE als Provincie Gelderland aangegeven de nadrukkelijke voorkeur te hebben voor Optie B, waarbij het rijksmonumentale peilschaalhuisje op zijn plek kan blijven staan. In Optie B wordt gekozen voor een langsconstructie ter plekke van het peilschaalhuisje. Hierdoor maakt de dijk een lichte kromming voor het peilschaalhuisje.

Stichting Peilschaal heeft nadien echter aangegeven meer heil te zien in optie A, zijnde een buitendijkse asverschuiving van de dijk en verplaatsing (en beperkte verhoging) van het peilschaalhuisje. Tevens heeft de Stichting Peilschaal tijdens het overleg op 12 februari 7 punten ter overweging in het verdere adviestraject ingebracht.

In aanvulling op het eerdere advies geven bovengenoemde adviserende partijen in onderstaand pre-advies rekenschap aan de wensen en aandachtspunten zoals ingedragen door en besproken met de Stichting Peilschaalhuisje.

Advies

Het advies luidt om, ondanks de overwegingen vanuit de stichting, vast te houden aan Optie B, waarbij het peilschaalhuisje in situ behouden blijft.

Hieronder wordt toegelicht hoe dit advies tot stand is gekomen. Bij de beoordeling zijnde stukken betrokken zoals deze zijn besproken en opgestuurd voor het overleg van 12-02-2020.

Motivering

Het aan de Waaldijk gelegen peilschaalhuisje, gebouwd in 1874 met een meetinstrument uit 1926 en drie buitenschalen is het laatste nog werkende peilschaalhuisje in Nederland. Het peilschaalhuisje is van architectuurhistorische waarde vanwege de zeldzaamheid van het bouwtype, de bouwstijl en vanwege de gaafheid van de hoofdvorm en detaillering. Het peilschaalhuisje is geheel intact met een nog haarzuiver werkend meetinstrument, inclusief de bijbehorende buitenschalen. Het is een waardevol object als onderdeel van de dijkbebouwing en heeft cultuurhistorische waarde als betekenisvol element in de historische ontwikkeling van de streek, met name op het gebied van de beheersing van het water. Bovendien houdt het peilschaalhuisje deze ontwikkelingen zichtbaar.

Wij zijn dan ook zeer verheugd dat de Stichting Peilschaalhuisje zich op eigen kracht al 30 jaar inzet voor het behoud en onderhoud van dit bijzondere rijksmonument.

Het verplaatsen van het peilschaalhuisje achten wij echter in strijd met het belang van het monument en is ons inziens dan ook niet wenselijk. Temeer omdat er een goed en zorgvuldig afgewogen alternatief ligt waarbij behoud van het peilschaalhuisje in situ mogelijk blijkt.

Hoewel in het geval van het peilschaalhuisje de context gelijk zou blijven na verplaatsing en de verplaatsing beperkt is in afstand, is het binnen de monumentenzorg altijd het uitgangspunt om het monument in zijn geheel in situ te handhaven zolang dit mogelijk is. Het verplaatsen van een rijksmonument is een zeer ingrijpende wijziging van een beschermde situatie en moet binnen wat redelijk is voorkomen worden. De aanwezigheid van een gemetselde put onder het huisje om het meetinstrument te laten functioneren maakt het extra gecompliceerd om het monument zonder schade te verplaatsen. Daarbij is vooralsnog niet aangetoond dat het meetinstrument kan blijven functioneren na verplaatsing. Zoals genoemd is dit een voorwaarde voor de nadere uitwerking van de plannen.

De monumentenzorg beroept zich mede op de internationale afspraken die gemaakt zijn in het Verdrag van Granada (1985). Deze verplicht de lidstaten, waaronder Nederland – en dus ook de gemeenten – het verplaatsen van monumenten of een deel daarvan te verbieden, tenzij dit dringend vereist is voor het behoud van die monumenten. Met andere woorden; verplaatsing is alleen denkbaar als het behoud van het monument op zijn oorspronkelijke locatie onmogelijk is geworden. Het voortbestaan van het monument moet in direct gevaar zijn. Verplaatsen wordt dan beschouwd als een laatste redmiddel om het monument te behouden. Als dit niet overtuigend kan worden aangetoond, is het advies vanuit de monumentenzorg negatief.

In het geval van het peilschaalhuisje is met Optie B aangetoond dat behoud in situ goed mogelijk is zonder dat andere belangen of verplichtingen buiten proportioneel worden geschaad.

Bovenstaande neemt echter niet weg dat ook wij erkennen dat de dijkverhoging het landschap opnieuw zal veranderen en dat de effecten daarvan op de cultuurhistorie niet louter positief zijn. Zo komt het peilschaalhuisje in verhouding 70 centimeter lager te staan ten opzichte van de kruin van de dijk en raakt het peilschaalhuisje steeds meer omsloten door het dijklichaam. Echter, is onzes inziens deze situatie te prefereren boven het verplaatsen van het peilschaalhuisje naar een nieuwe locatie.

Naast eerder genoemde argumenten doet de buitendijkse asverschuiving van de dijk bovendien afbreuk aan relatie tussen de dijkbebouwing en de dijk. De verschillende dijkversterkingen laten zien dat bebouwing en dijklichaam steeds dichter bij elkaar komen te liggen. Hierdoor is de ontwikkeling van het dijklandschap en het watermanagement afleesbaar. Dit gaat verloren door de dijk in zijn geheel op te schuiven. Daarnaast heeft optie B de geringste ruimtelijke impact.

Voorwaarde bij de dijkversterking is wel dat het peilschaalhuisje op een veilige en goede manier bereikbaar is (middels trap) en dat deuren van het hek open en dicht kunnen. Dit is een ontwerppoging voor nadere uitwerking.

De zorgen die de Stichting Peilschaalhuisje uit over de bouwtechnische staat van het peilschaalhuisje zijn reden om de monumentenwacht te vragen een nieuwe inspectie uit te voeren. De uitkomsten van dit rapport kunnen aanleiding zijn om

een constructieve ingreep te doen om het achteroverhellen van het huisje en het scheuren van de vloer tot staan te brengen en indien mogelijk terug te dringen. Hiervoor biedt de RCE subsidiemogelijkheden. Tevens is het raadzaam om een soort 0-meting uit te voeren voordat wordt begonnen met de dijkversterking.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit pre advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Maurits van Putten
Adviseur Architectuurhistorie
Regio Noord-Oost

UITVOERINGSVOORSCHRIFTEN

De tekst van de uitvoeringsvoorschriften luidt als volgt.

- 0.0 Algemeen
- 0.1 Alle te vervangen onderdelen of constructies dienen overeenkomstig bestaande, historisch juiste vormgeving en detaillering te worden uitgevoerd.
- 0.2 Alle te vervangen onderdelen of constructies dienen met behulp van bestaande, historisch juiste materialen en technieken te worden vervaardigd en afgewerkt.
- 0.3 Toe te voegen elementen ten behoeve van geriefs- of functieverbetering dienen op een zodanige wijze te worden ingepast dat dit geen consequenties heeft voor de historische vormgeving of detaillering (bijvoorbeeld isolatie t.b.v. warmte en geluid, beschermende beglazing, ventilatie etc.).
- 0.4 Alle bij de voorbereiding, planvorming, uitvoering en controle van onderhouds- en restauratiewerkzaamheden betrokken partijen (eigenaar, architecten, opzichters, aannemers, uitvoerders, onderaannemers, ambtenaren bouw- en woningtoezicht etc.) dienen, voordat met de werkzaamheden een aanvang wordt gemaakt, van deze uitvoeringsvoorschriften op de hoogte te worden gebracht. Dit dient desgewenst schriftelijk door subsidieaanvrager te worden aangetoond.
- 0.5 Het verdient aanbeveling bij de aanwezigheid van waardevolle muurplanten, vleermuizen en/of kerkuilen contact op te nemen met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Oost te Deventer.
- 1.0 Metselwerk, voegwerk en pleisterwerk
- 1.1 Gevelreiniging is niet toegestaan.
Onder gevelreiniging wordt onder meer verstaan: stralen met grit, zand en water en het reinigen met behulp van chemische middelen.
- 1.2 Het hydrofoberen en impregneren van gevels is niet toegestaan.
- 1.3 Het toepassen van steenverstevigers is niet toegestaan.
- 1.4 Het inboeten van het metselwerk dient met bijpassende steen te geschieden, lettend op kleur, hardheid en afmeting. Inboetwerk dient in het bestaande metselverband te worden uitgevoerd.
- 1.5 Nieuw voegwerk dient in samenstelling, kleur en uitvoering overeen te komen met het bestaande, historisch juiste voegwerk.
- 1.5.1 Ter hoogte van het maaiveld dient het voegwerk tot ten minste 30 cm beneden het maaiveld te worden nagezien, hersteld of vernieuwd.
- 1.5.2 De voegen dienen in verband met een goede hechting van de voegspecie zodanig te worden uitgehakt dat de voeg voldoende massa heeft. Als richtlijn kan worden aangehouden een verhouding van voegdikte staat tot voegdiepte is als 1 staat tot 2.

- 1.5.3 Het uithakken van voegen dient uitsluitend met de hand, of indien pneumatisch, met een fijne beitel te geschieden. Het uitslijpen van de voegen is in verband met mogelijke beschadiging van de steen slechts toegestaan met gebruikmaking van een zo klein mogelijke slijptol, voorzien van een afzuiging.
- 1.5.4 Bij uithakken van bestaand voegwerk mogen smalle stootvoegen niet worden verbreed; het zogenaamd ophakken van stootvoegen is niet toegestaan.
- 1.5.5 Een monster van het nieuwe voegwerk dient voorafgaand aan het integraal uithakken van de gevel(s) ter goedkeuring te worden gemeld bij de gemeentelijke monumenteninspecteur.
- 1.6 Nieuw pleisterwerk dient in samenstelling, kleur en uitvoering overeen te komen met het bestaande, historisch juiste pleisterwerk.
- 1.6.1 Het pleisterwerk dient ter hoogte van het maaiveld tot ten minste 30 cm beneden het maaiveld te worden nagezien, hersteld of vernieuwd.
- 1.6.2 De samenstelling van het pleisterwerk dient aan de hardheid van de onderliggende steen te zijn aangepast.
- 2.0 Timmerwerk
- 2.1 De te vervangen houten onderdelen dienen op historisch verantwoorde wijze te worden uitgevoerd, waarbij de bestaande detaillering en vormgeving, indien juist, als uitgangspunt dient.
- 2.2 De te vervangen houten onderdelen moeten dezelfde zwaarte en profilering krijgen als de bestaande. De vervangen houten onderdelen dienen ter controle te worden bewaard tot de subsidie is vastgesteld.
- 2.3 Het houtwerk dat in aanraking komt met metselwerk dient tweemaal in lijvige menie of grondverf te worden gezet.
- 2.4 De toe te passen houtsoorten dienen overeenkomstig het bestaande werk te zijn.
- 2.5 Toepassing van multiplex, kunststof, kunststofverlijmde vezelplaten en hiermee vergelijkbare plaatmaterialen ten behoeve van herstel van dakgoten, windveren, dekplanken, gevel- en dakbeschietingen is niet toegestaan.
- 2.6 Gaten in houten gootbodems ten behoeve van zinken of koperen gootbekleding dienen 0,5 cm wijder dan de betreffende tapeinden te zijn.
- 3.0 Schilderwerk
- 3.1 Nieuw schilderwerk dient ten aanzien van systeem, kleur en uitvoering overeen te komen met het bestaande, historisch juiste schilderwerk.
- 3.2 Het is niet toegestaan schilderwerk uit te voeren in de periode eind oktober tot eind maart, dit in verband met de overwegend heersende weersomstandigheden. In deze periode mag het houtwerk wel in de grondverf worden gezet.

- 3.3 Het verwijderen van oude verflagen mag niet door middel van afbranden geschieden (krachtens het Brandveiligheidsbesluit bijzondere gebouwen). Het verwijderen van oude verflagen door middel van hete lucht (föhnen) is wel toegestaan.
- 3.4 Het schilderen van pleisterwerk of natuursteen dient uitsluitend met een glad opdrogende verf te geschieden. In verband met de waterhuishouding in de constructie dient het verfsysteem aan het over te schilderen type pleisterwerk of natuursteen te worden aangepast.
- 3.5 Afkitten van naden en kieren in geveltimmerwerk: deze dienen opgevuld en strak te worden afgewerkt met een 2-componenten vulmiddel. Naden tussen kozijnen en metselwerk of tussen kozijnen en natuursteen mogen niet worden afgedicht met behulp van PUR-schuim of kit.
- 4.0 Zinkwerk, koperwerk en loodwerk
- 4.1 Het zinkwerk dient in de dikte 1,1 mm (STZ 16) te worden uitgevoerd. Indien nodig in verband met de lengte dient het zink in de bakgoten van een broek- of rekstuk te worden voorzien.
- 4.1.1 Het zink in de kilgoten dient in meterstukken, aan de bovenzijde vernageld en aan de zijkanten voorzien van een felsnaad te worden uitgevoerd.
- 4.1.2 Nieuw zink mag niet aan oud zink worden gesoldeerd.
- 4.1.3 De hemelwaterafvoeren in zink dienen in de dikte 0,8 mm (STZ 14), met opgesoldeerde wrongen, opgehangen aan beugels en vrij van de muur te worden uitgevoerd.
- 4.2 Tapeinden van zinken, koperen en loden goten dienen 100 mm langer dan de dikte van het totale houtpakket van de bakgoot ter plaatse te zijn.
- 4.3 De hemelwaterafvoeren dienen in zink, koper of lood te worden uitgevoerd. Waar nodig is de toepassing van gietijzeren of gietstalen ondereinden toegestaan.
- 4.4 Toepassing van PVC is niet toegestaan, met uitzondering van ondergrondse aansluitingen op het riool.
- 4.5 Sprongen of verzetten in hemelwaterafvoeren dienen door middel van gesoldeerde valse verstekken te worden geformuleerd. Gebogen standaard hulpstukken mogen niet worden toepast.
- 4.6 Koperen goten dienen volgens de methode beschreven in het info-blad "Koperen goten" van de Monumentenwacht Gelderland te worden uitgevoerd.
- 4.7 Het loodwerk dient in minimaal 20 kg/m⁵, uitsluitend met koper vernageld te worden uitgevoerd. Het gebruik van gegalvaniseerde nagels is niet toegestaan.
- 4.7.1 Het loodwerk dient ter plaatse van muuraansluitingen door middel van loodproppen in voldoende diep uitgehakte of uitgeslepen voegen (3 cm diep) te worden vastgezet en daarna te worden afgevoegd.

- 4.7.2 Alle aansluitingen op schoorstenen e.d. dienen door middel van muurlood en loketten te worden uitgevoerd in lood zwaar 20 kg/m⁵ (NHL 20) en met loodproppen in voldoende diep uitgehakte of uitgeslepen voegen (3 cm) te worden vastgezet en daarna te worden afgevoegd.
- 4.7.3 Het lood op hoekkepers en nokken dient in minimaal 25 kg/m⁵ (NHL 25), in meterstukken met gefelste naden te worden uitgevoerd. Op iedere felsnaad dient een klang ter bevestiging te worden aangebracht. Ieder stuk lood dient slechts in het midden te worden vernageld met koperen nagels. Eventueel zichtbare koperen nagels dienen met trotseerloodjes te worden afgedekt.
- 4.8 Bevestiging van lood- en zinkbekleding dient zodanig te geschieden dat het materiaal volledig vrij kan werken.
- 5.0 Dakdekkerswerk
- 5.1 **DAKPANNEN**
Bij inboeten en vernieuwen van panbedekking dienen nieuw aan te brengen pannen in vorm, type en kleur overeen te komen met de oorspronkelijke, historisch juiste pannen.
- 5.1.1 Toepassing van betonpannen is niet toegestaan. Het dak dient met keramische dakpannen te worden gelegd. De toepassing van Oudhollandse pannen dient in samenhang met DRAKA-ventifolie te geschieden. De folie dient bij dakdoorbrekingen en opgaand muurwerk voldoende te worden opgezet. Bij voorkeur dienen oude (gebruikte) pannen in plaats van nieuw gebakken pannen te worden toegepast.
- 5.1.2 Alle aan te brengen keramische dakpannen dienen met de bij de pansoort behorende hulpstukken te worden toegepast.
- 5.1.3 De nok- en hoekkepervorsten dienen met behulp van een gewapende kalkspecie te worden aangebracht. De mortel kan, indien nodig, iets worden bijgekleurd.
- 5.1.4 De eventueel toe te passen panhaken en -klemmen dienen in roestvast staal te zijn uitgevoerd.
- 5.2 **LEIEN**
Bij inboeten en vernieuwen van leibedekking dienen de nieuw aan te brengen leien in kleur, afmeting en vorm, alsmede ten aanzien van de wijze waarop het dak wordt gedekt, overeen te komen met de bestaande, historisch juiste leidekking.
- 5.2.1 De leien mogen uitsluitend met koper worden vernageld of met roestvast stalen leihaken (type 316) bevestigd.
- 5.2.2 De levering van leien dient te geschieden onder verlening van een bewijs van herkomst en garantie van kwaliteit en dikte, af te geven door de groeve.
- 5.2.3 De toe te passen leien moeten vrij zijn van breuk, insluitingen, schadelijke verbindingen zoals kalk, ijzer, zwavel en bitumineuze verbindingen.
- 5.3 **RIET**
De werkzaamheden dienen conform de richtlijnen van de Rietdekkersfederatie te worden uitgevoerd.

- 5.3.1 Het rietdekkerswerk dient met inlands riet te worden uitgevoerd.
- 5.3.2 Het rietwerk dient met dun eenjarig riet met een frisgele kleur en een sterke, harde dikwandige stengel, behoudens een zeer dunne spreilaag van dikker en langer riet, te worden uitgevoerd. De in de bossen aanwezige doelen dienen zo veel mogelijk te worden verwijderd.
- 5.3.3 Bij het dekken van het riet dient gebruik gemaakt te worden van spandraad nr. 6 in roestvast staal of dubbel gegalvaniseerd. Binddraad nr. 18 in roestvast staal; gegalvaniseerd draad hiervoor is niet toegestaan. Traditionele bindmethoden met wilgentenen zijn tevens toegestaan.
- 5.3.4 Voor zover herstelwerk aan de dakconstructie plaatsvindt, waar rondhout zit of heeft gezeten, moet ook weer rondhout worden toegepast. Doorsneden in het algemeen 100 mm, h.o.h. 75 cm.
- 5.3.5 Bij killen mogen geen zinken goten worden toegepast, doch het riet moet steeds in de killen worden doorgedekt.
- 5.3.6 Rietvorsten dienen in een met paarden- of varkenshaar gewapende kalkspecie te worden gelegd. De wijze van nokafwerking dient in materiaal, vorm en kleur overeen te komen met de oorspronkelijke en historisch juiste nokafwerking.
- 6.0 Natuursteen
- 6.1 Het toe te passen natuursteen dient op ambachtelijke wijze door middel van hakken, frijnen e.d. te zijn verwerkt.
- 6.2 De te vervangen natuursteenonderdelen of -constructies dienen overeenkomstig bestaande, historisch juiste detaillering te worden uitgevoerd. Vervangen onderdelen dienen ter controle te worden bewaard tot de subsidie is vastgesteld.
- 6.3 Natuursteenreiniging is niet toegestaan.
- 6.4 Het impregneren en toepassen van steenverstevigingsmiddelen ten behoeve van gevels, gevelelementen en ornamenten is niet toegestaan.
- 7.0 Diversen
- 7.1 Het glaswerk dient in enkel glas (in stopverf gezet) en in principe zonder gebruikmaking van glaslatten te worden uitgevoerd.
- Glaslatten mogen slechts worden toegepast in situaties waar dit historisch juist is. Ten aanzien van de detaillering van glaslatten wordt verwezen naar de voorschriften 2.1 en 2.2.
- 7.2 Bij onderhoud of herstel van smeedijzeren onderdelen zoals tuinhelmen, gevelankers en ander siersmeedwerk dient al het ijzerwerk volledig van oude verflagen en roest te worden ontdaan.
- 7.3 Bij demonteren van tuinhelmen dienen de hoofdstaanders te blijven staan in de voetsmuur. Afslijpen en later weer aansluiten van deze hoofdstaanders is niet toegestaan.

- 7.4 Het hang- en sluitwerk van ramen, deuren en luiken dient overeenkomstig bestaande (oorspronkelijke) modellen te worden uitgevoerd.
- 7.5 De houtaantasterbestrijding dient met een middel op basis van permethroïden en conform de norm NEN 3252 te worden uitgevoerd. Alvorens tot bestrijding wordt overgegaan, moeten eerst de ruimte en de constructies goed stofvrij worden gemaakt.
- 7.5.1 Bij toepassing van injectoren ter bestrijding van houtaantasters dient vooraf op het kapplan of op de spanttekeningen het aantal en de plaats van de injectoren te worden aangegeven. Dit kapplan of eventuele tekeningen dienen vooraf ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het gemeentebestuur.
- 7.5.2 Het uitvoerend bedrijf moet na uitvoering van de bestrijding een schriftelijke garantie van ten minste vijf jaar afgeven; dit in verband met de cyclustijd van de larven.
- 7.5.3 Van het uitvoerend bedrijf dient te worden verlangd dat deze bij de toegang tot de behandelde ruimten of kappen een plaat bevestigt met daarop de datum van de bespuiting, het toegepaste middel, de garantietermijn en de naam van het bedrijf dat de bestrijding heeft uitgevoerd.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

Gegeven te Arnhem, 24 januari 2006 - zaaknr. 2005-008680
Gedeputeerde Staten van Gelderland,
C.G.A. Cornielje - Commissaris van de Koningin
H.M.D. Brouwer - secretaris

Uitgegeven, 7 februari 2006
De secretaris,
H.M.D. Brouwer